
UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 01249487 8

EX-LIBRIS
REICHARD LÁSZLÓ
RL
KNER

Az első 100 könyv.
Ill. Kós K.
35.-

KÖMIVES KELEMEN

DRÁMA ⊛ IRTÁK:

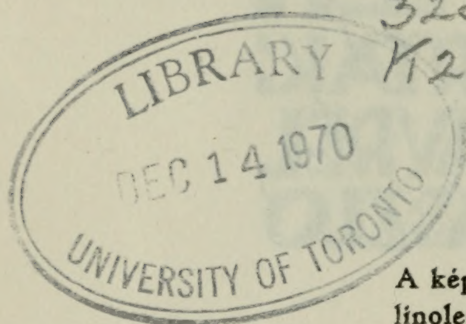
KÁRPÁTI·AVRÉL

VAJDA·LÁSZLÓ

TÁLTOS·KIADÁSA

·1·9·1·6·

A képeket rajzolta és
linoleumba metszette
Kós Károly.

Ebből a könyvből 500 számozott példány készült merített papiron. Az első 100 a szerzők és a rajzoló művész sajátkezű aláírásával.

Ez a könyv a 94. számú

Vajda László

Bemutatta a Nemzeti Szinház
1917 január havában.

SZEMÉLYEK

Kőmíves Kelemen, első mester
Ótom Krisztina, a felesége
Andriska, a fiuk
Öreg Ijjas Andrásné
Ijjas Máté, városbíró
Judit, Kelemen huga
Gergely, második mester
Őrlőc, harmadik mester
Halom, negyedik mester
Ábránné, boszorkány
Dajka
Zuborgány, a városbíró csatlósa
Csépán, kocsis Kelemennél
János barát
Tanácsurak, esküdtek, kőmívesek, nép

Történik az Árpádok korában.

Megfogák szép gyöngén, bétövék a tűzbe,
Az ő gyönge hammát keverék a mészbe,
Aval álitták meg magoss Déva várát,
Csak igy nyerheték meg annak drága árát.

Kriza: Vadrózsák.

ELSŐ FELVONÁS

A nagyház Kőmíves Kelemennél. Tágas, gerendás szoba, fehér, síma falak. Az ajtók szemöldökfáin dús faragás. A szőnyegeket vadbőrök pótolják. Nagy, nehéz bútorok. Jobbra ajtó a pitvarba, balra az ágyasházba, vastag, tarka függönnyel. Hátul nagy ablak, túlnan rajta tornác s a nyári alkonyatban úszó táj látszik. Az egyik sarokban magas állvány, tele pergamentekercsekkel. Az ablak előtt széles asztal, rajta kifeszített pergamenek, rajzolókészség stb.

ELSŐ JELENET.

Krisztina, majd Judit.

KRISZTINA *az ablak előtt ül, kinéz. Eleinte egész halkan dúdol, aztán félhangon énekel:*

Öreg erdőn ünő járhat,
Zsályalevél tavaszt várhat,
Istenem, Istenem!
Kerek égen madár szállhat,
Csak az én lelkem nem szállhat,
Istenem, Istenem!
Ki ád nékem szálló szárnyat? . . .
Istenem, Istenem . . .

Hosszan elgondolkozva, mozdulatlanul néz maga elé.

JUDIT *bejön. Amint észreveszi Krisztinát, megáll és csendesen ki akar menni, de Krisztina felrezzen és hozzá fordul.*

KRISZTINA Megjött már Csépán?

JUDIT Még nem. — De...

KRISZTINA Milyen soká marad el, — Istenem!

JUDIT Ugyan ne aggóskodj, majd megjő estére ő is, meg Kelemen is.

KRISZTINA De hátha ma se jön meg. *Kis szünet.* Judit, úgy félek, olyan szörnyű szorongás rémít, — el se bírom mondani... Azért küldött ma az ebédjéért is, — nem akarja, hogy kijöjjek hozzá... *Judit a beszéd alatt önkéntelenül felveszi a karszékről az odavetett pergament és az asztalra akarja tenni, de Krisztina hirtelen, élénken rászól:* Ne, — hagyd kérlek... *Megfogja Judit karját. Csendesebben:* Maradjon minden úgy, ahogy ő itthagyta tegnap hajnalban!

JUDIT *tréfásan:* Nem értem. — Milyen is vagy te, Krisztina...

KRISZTINA *mosolyogva:* Lyány ilyet nem is érthet meg soha!

JUDIT Még a kezenyomát is félted, az is szent előtted...

KRISZTINA *röstelkedve:* Dehogy, — csak... *Hirtelen, nagyon aggodalmasan:* Judit, — hátha valami nagy baj tartóztatja, — nem lehet máskép, — még sohse maradt el éjszakára, csak tegnap... És nem is izen! Istenem, ha megint valami...! Inkább én haljak meg, csak az ő munkájába ne essék hiba!

JUDIT *dorgálón:* Krisztina!

MÁSODIK JELENET.

Előbbiek, a dajka.

DAJKA *kiszól az ágyasházból:* Nagyasszonyom, Andriska nem alhatik. Anyja után vágyódik a szentem.

JUDIT Maradj csak, majd én elaltatom . . .
KRISZTINA *megelőzi, egy csöpp féltékenységgel:* Nem . . . majd én . . . *Bemegy.* Kis bogaram . . .

HARMADIK JELENET.

Judit, a dajka.

DAJKA *utánanéz, aztán odasiet Judithoz, titokzatosan suttogva:* Csakhogy bément, mán majd belémfulladt a szó, hogy nem beszélhettem . . . Tudja-e, kisasszonkám, mér nem jött haza nagyuram az éccaka?
JUDIT Miért? Egészen megijesztesz!
DAJKA Jaj lelkem kisasszonkám, bizon ettül meg is lehet ijedni, olyan rettentő egy dolog, az egész város hangos tüle . . .
JUDIT Mitől, Sára, mondd már?!
DAJKA Sohse lesz mán ebbül a várbul vár, — abbahagyják az épitésit, mer nem birja el a hegy a szörnyü terhit, besüpped alatta még a szikla is, oszt elnyeli a bástyákat . . .
JUDIT Bolond beszéd!
DAJKA Hát nem azér omlott bé a multkor is az öreg torony!?
JUDIT Tudod is te, Sára . . .
DAJKA Ha látta vóna a kisasszonka, mit mivelt akkor nagyuram, most nem ételkednék a szavamba . . . Nem lehet azt elmondani, hogy' odavót! Szüzmáriám, oszt most itt van megint a nagy baj, — az éccaka, hogy egyik mester se gyütt haza a vártul, hajnalfelé asszonyaik mentek ki értük, — de hallja csak kisasszonkám, — vigyázók álltak a sáncok előtt, azok mindenkit visszazavartak. Képzelheti, mi lehet ott, ha mán közel se engedték őket . . Jaj, ha nagyasszonyom megtudja . . .!

NEGYEDIK JELENET.

Előbbiek, Zuborgány, majd Krisztina.

ZUBORGÁNY *sietve jön.* Jó estét... *Észreveszi Juditot.* Engedelmet... Városbíró uram küldött, hogy tudakoljam, megjön-e estére Kelemen mester?

KRISZTINA *Zuborgány hangját hallva, kijön.* Te vagy, Zuborgány...?

ZUBORGÁNY Adj' Isten nagyasszonyomnak!

KRISZTINA Valami baj van? *A dajka int Juditnak, hogy ne szóljon, aztán bemegy.*

ZUBORGÁNY Lehet, mer nagyon várják mán Kelemen mestert, — Ijjas uram is, meg a tanácsurak.

KRISZTINA Csak nem tartanak tanácsülést most, ilyen öreg este?

ZUBORGÁNY Én csak azt tudom, hogy az imént mentek át a tanácsházba, — négy csatlós hordta oda a fáklyákat, oszt igen hangosan vannak...

KRISZTINA *rémülten:* Mi történhetett?...

A DAJKA *beszalad az ágyasházból.* Nagyasszonyom, öreg Ijjas Andrásné asszonyomat látom idefelé igyekezni.

KRISZTINA Ijjasnét? Tán a szemed játszik...

A DAJKA Nem a' — az ablakbul láttam.

KRISZTINA *megdöbbenve:* Ijjasné? *Elébe siet.*

ÖTÖDIK JELENET.

Előbbiek, Öreg Ijjas Andrásné.

ÖREG IJJAS ANDRÁSNÉ Jó estét, öcsémasszony! Tán mást vártál, hogy úgy megriadtál?

KRISZTINA Néném... jó estét... kerüljön beljebb!

ÖREG IJJAS ANDRÁSNÉ Nincs még itthon Kelemen mester? *Körülnéz.* No, akkor nem is jön meg máma se...

KRISZTINA Nem izent, — hát biztosan hazajön estére.

ÖREG IJJAS ANDRÁSNÉ Akkor jó. *Zuborgányhoz:* Ne felejtsd el megmondani a fiamnak: estére biztosan megjő Kelemen mester.

ZUBORGÁNY Megmondom. Jó éjszakát! *Elmegy.*

ÖREG IJJAS ANDRÁSNÉ Pedig én mégse hiszem, hogy hazajöhetne. *Nagyon elevenen, jól rejtett kárörömmel:* Nem is értem, — te ne tudnád, hogy mi történt, hiszen mindennap künn jársz nála?... A Buzogánybástyát alámosta a viz, földomlás támadt, most azt tatarozzák, egy hét is beletelik, amig elkészülnek vele... és ilyen nagy bajba' mégse hagyhatja ott a mester a munkáját, hiába húzza haza az asszonya csókja... No, nem azért mondom, de ritka nagy szerelem, amelyik hét esztendő multán is ilyen magos lánggal ég!

KRISZTINA *kissé zavartan, kitérőleg:* Mi az, hogy Ijjas uram olyan sürgősen akar vele beszélni?

ÖREG IJJAS ANDRÁSNÉ A vajdától kapott irást a fiam. Nagyon elkomorodott, mikor fölolvasta neki János pap. Nyilván megint a bessenyők mozgolódnak. De nem igen mertem kérdezni, nagyon kurtán adta a szót.

KRISZTINA Hallom, a tanácsurak is ott jártak nála...

ÖREG IJJAS ANDRÁSNÉ Mind hozzá kergette őket a földomlás hire. Úgy rátámadtak a fiamra, alig birta őket lecsendesiteni. Őt okolják, hogy minek is egyezett bele az épitésbe. Mind máskép akarta akkor is, — csak ő állt az urad pártjára — a rokonságért; azt vetik most a szemire... meg hogy minek kell oda épiteni a várat, —

őt nyíllövésnyire a várostól, — igaz is, esztelenség az egész, inkább a város falait erősitenék meg, az jobban megvédené a népet . . . Bizony okosan teszi Kelemen mester, hogy nem jön meg estére; alighanem érzi is a vihar szelét, azért késik.

KRISZTINA Az én uram biztos a dolgában, néném, ő még sohse félt szembeszállni senkivel!

ÖREG IJJAS ANDRÁSNÉ Úgy, úgy, csak védd — az a jó asszony kötelessége . . . pedig te lennél az egyetlen, akire hallgatna, te eltéríthetnéd rossz útjából, olyan hatalmad van fölötte . . .

KRISZTINA Én nem ártom bele magam az uram dolgába.

ÖREG IJJAS ANDRÁSNÉ Jó, jó, hiszen nem is úgy értettem . . .

HATODIK JELENET.

Előbbiek, Andriska, a dajka.

ANDRISKA *az ajtóban.* Édesanyám, még mindig nem jött meg apámuram?

DAJKA Egyre azt kérdezi a szentem . . .

KRISZTINA Hazajön, mondtam már, hogy hazajön . . .

ÖREG IJJAS ANDRÁSNÉ Nézd a lelkem, hogy' megemberesedett, mióta nem láttam. Gyere csak ide, gyöngyöm!

JUDIT Menj hát, szépen!

ANDRISKA *elhúzódik.* Nem, — képet akarok irni! Hol a királyszinü krétám? *Az asztal felé fut.*

KRISZTINA *ijedten megfogja a kezét.* Jaj, — ne, — ne oda . . . majd adok más pergament.

ANDRISKA De én oda akarok írni, ahová apámuram, szakasztott olyan görbe vonalakat!

KRISZTINA Nem szabad, apádurad megharagszik érte...

ÖREG IJJAS ANDRÁSNÉ Egészen az apjára ütött — éppen olyan akaratos... No megyek már, — idegen vagyok neki, azért húzódozik tőlem... *Nevetve:* Persze, nem igen tartjátok a rokonságot...

KRISZTINA *mentegetőzve:* Ijjas uram se volt nálunk hét esztendő óta.

ÖREG IJJAS ANDRÁSNÉ Ó... szegénynek annyi a gondja, mint a nyári csillag. Amióta a város terhe a nyakába szakadt, nevetni se ér rá. Egész más ember lett. Hét esztendeje már... épp, mióta Kelemen bekötötte a fejedet...

KRISZTINA *kissé zavartan:* Hetedik éve lesz Boldogasszony napján.

ÖREG IJJAS ANDRÁSNÉ Hét esztendeje! Azóta alig lehet szavát venni...

KRISZTINA *csöndesen, kitérőleg:* Nagy aggság lehet a város dolga!

ÖREG IJJAS ANDRÁSNÉ Az. Meg más is. *Kis szünet.* Most már csakis a város javának él. Meg is látszik a kezenyoma mindenen.

KRISZTINA Öröme telhetik nénémnek a fiában!

ÖREG IJJAS ANDRÁSNÉ No, de neked is az uradban. *Menőben, csak úgy odavetve:* Csak az nem megy a fejembe még most se, hogy' adhatta magát nemes ember létire ilyen parasztmesterségre? Mert mégis csak kőmíves, ha nem maga rakja is a falat. No, — igaz, hogy azt is ujmódin rakatja! Mondják, azért nem halad ugy a munka, ahogy köllene. Hanem megyek már... estebédet kell adnom a fiamnak, ez a tanácsülés tán éjfélig is eltart, — aztán ha

nem én nézek a konyhára ... Hiába mondom neki: hozz asszonyt a házhoz ... csak a fejét rázza ... *Az ajtóban:* Te meg, hugom, csak várd az uradat ...

HETEDIK JELENET.

Elöbbiek, Csépán.

CSÉPÁN *beszól jobbról.* Megjöttem, nagyasszonyom, — itt lesz már nagyuram is, — hazajön, azt izente! *Elmegy.*
KRISZTINA *kitörő örömmel:* Mondtam, ugy-e, hogy megjön!?
ANDRISKA Apámuram! ... *Kiszalad, a dajka utána.*
ÖREG IJJAS ANDRÁSNÉ Akkor hát megyek, magam jelentem a fiamnak az ujságot, — hát mégis csak hazahúzta a te szép fehér karod ... Még hírhordót is küld, hogy megjelentse a jöttit ... ez aztán a nagy szerelem ... szinte félek is tőle ... No, isten áldjon galambom! *Elmegy.*
KRISZTINA Jó éjszakát, néném! *Az ajtóig kiséri, aztán visszaszalad, kitörő jókedvvel megöleli Juditot, aki elhúzódva, kissé ellenségesen hallgatta a beszélgetést.* Hazajön! Hazajön! *Beszalad az ágyasházba, látszik, hogy rendbe akarja hozni a ruháját. Mire visszatér, egy rózsát tűzött a hajába.*
ANDRISKA *csalódottan beszalad, a szája sírásra áll, a dajka utána.* Nem is jött meg apámuram!
JUDIT Majd, — esti harangszó után ... Feküdj le, Andriskám, késő van már.
ANDRISKA *odaszalad az anyjához, megöleli.* Rázzon meg, édesanyám, ha hazajön apámuram, hogy mindjárt felébredjek.
KRISZTINA *az ajtóig kiséri.* Jó, fiacskám, aludj csak szépen ... *A gyerek visszafut Judithoz, megcsókolja, aztán el a dajkával.*

NYOLCADIK JELENET.

Krisztina, Judit.

KRISZTINA Szegényke, neki is hogy hiányzik az apja!
JUDIT Mért panaszlod föl, Krisztina?! Hát nem miértünk fárad Kelemen, nem osztozunk-e majd mindnyájan az ő dicsőségében?
KRISZTINA *aggódva:* Csak az Isten ne küldjön több olyan csapást ránk, mint a multkor, reszketek még a gondolatára is . . .
JUDIT Én nem félek semmitől. Az ő hatalmas akaratán megtörik tűz, víz ereje, — csakugy, mint az emberek gyülölsége!
KRISZTINA Bár adná az Isten! *Magához vonja.* Olyan vagy te, Judit, mintha nem is a huga lennél, de az édesanyja . . . Olyan vakon bizol benne, a sikerében. Majd ha férjhez mégy, meglátod: van nagyobb szeretet is, mint az anyáé. Az, amelyik félt és szenved — és reszket azért, akit bálványoz . . . *Mosolyogva:* Hogy elszégyelte magát valaki?! Pedig lehet már erről beszélni, — Kelemen is beleegyezik. Gergely a leghűségesebb embere . . .
JUDIT *rémülten:* Gergely . . .!?
KRISZTINA Az. Rég végére jártam én már a titkodnak. Ugy is tudom, hogy jó szivvel vagy Gergelyhez.
JUDIT Krisztina! . . . *Szünet után, sóhajtva:* Sohse leszek az övé.
KRISZTINA Nem szereted?
JUDIT Nem.
KRISZTINA *meglepődve:* És én még azt hittem! . . . Szegény, ha megtudja, — pedig milyen boldog, ha idejöhet . . .

JUDIT *nagyon izgatottan:* Oh — nem azért ... *Rémülten:* Jaj Istenem!

KRISZTINA Kis bolondom, mi bánt? Hiszen a szeméből látom, hogy nagyon szeret.

JUDIT Nem, — nem, — hagyd ...! Én nem leszek asszony soha.

KRISZTINA *évődve:* Már hogy' lehet ilyet mondani?! Tudod is te, mit beszélsz, — hogy is tudhatnád! Még álmodni se bír arról egy lyány, mi az, mikor két szerelmes forró kar átölel, — mikor minden gyönyörűsége a világnak ... *A boldogságtól elfullad a szava, észreveszi a leány vergődését, megöleli.* Bocsáss meg, édes! ... *A leány elsírja magát és kiszalad, — Krisztina csudálkozva néz utána. Kinn kocsizörgés hallatszik. Az ajtó felé siet, amelyen belép Kelemen. Boldog ujjongással szalad a karjába.* Én édes uram!

KILENCEDIK JELENET.

Krisztina, Kelemen.

KELEMEN *megöleli.* Hogy van Andriska?

KRISZTINA Semmi baja, hál' Isten! Csak mindig apjaura után kérdez. Sára az imént fektette le.

KELEMEN *az ágyasház ajtaján betekint, aztán bemegy.*

KRISZTINA *erőt vesz pillanatnyi rosszkedvén, az ajtóhoz megy, beszól, suttogva:* Még nem alszik? Szegény, nagyon megszokta már, nem tud megnyugodni az édesapja csókja nélkül! *Kis szünet. Gyönyörködve nézi őket.*

KELEMEN *kijön, gondosan befüggönyözi az ajtót.*

KRISZTINA *kissé durcásan:* Egy szavad sincs hozzám, csak a gyerek van az eszedben.

KELEMEN *megöleli, mosolyogva:* Virágom!

KRISZTINA Pedig olyan nyugtalan voltam már. Azt hittem, ma se jössz haza.

KELEMEN *a karjában tartja még.* Hiszen tudod, — még gondolkozni se tudok, ha nem hallom a ruhád suhogását...

KRISZTINA Nem is szabad, hogy így egyedül hagyj éjszakára. — Csak úgy kergette egymást a fejemben a sok rémes gondolat... Mária segíts! Mi minden jut eszébe az embernek, ha úgy ébren álmodik...

KELEMEN *a beszéd alatt kibontakozott az öleléséből, öntudatlanul az asztalhoz megy, — nézi a rajzot, még állva javít rajta valamit, — aztán hirtelen leül, hozzáfog és már csak annak él.*

KRISZTINA *nézi egy pillanatra, aztán kissé rosszkedvűen:* Istenem, — még este is...! Pihenned is kéne.

KELEMEN Majd — azután!

KRISZTINA Nem élem én meg azt! *Közben a tűzhelynél meggyújtotta a fáklyát, most betűzi a falba, majd a továbbiak alatt behúzza az ablakfüggönyöket.*

Kis szünet.

KRISZTINA *nézi, ahogy dolgozik, — kissé sértődötten:* Nem is dicsérted meg az új ruhám!

KELEMEN *megnézi, feláll.* Igaz, — bocsáss meg, édes! Nagyon szép!

KRISZTINA A legszebb szeretnék lenni melletted!

KELEMEN Az is vagy, — a legegyszerűbb ruhádban is! *A művész rajongásával nézi — és magához öleli.*

KRISZTINA Hizelkedö! *Kibontakozik az öleléséből.* Az estebéd után nézek. *Indul, majd visszanéz, — Kelemen már megint ott áll a munkája mellett.* Nem is mondtad még, édes uram, mi tartóztatott az este?

KELEMEN *munka közben, oda se néz.* Semmi baj. Már rendbehoztuk.

KRISZTINA *látszik, hogy ez a kitérő válasz nem elégítette ki. Az ajtóhoz megy, onnan szól vissza:* Igaz, Máté bíró izent át az imént. Irást kapott a vajdától. Nyilván sietős a munka. *A hangjából némi szándékosság csendül ki, mintha fel akarná zaklatni az urát.*

KELEMEN *elkedvetlenedik, — erősen:* Ne féljenek! Elkészülök vele idejében!

Krisztina kimegy. Kelemen elgondolkozva ül le. Rosszkedvűen csapja az asztalra az ónpálcikát, amivel dolgozott. Felkel, néhány lépést tesz, aztán ismét leül, dolgozik, megint abbahagyja.

KRISZTINA *visszajön.* Mi bántja az én jó uramat?

KELENEN Semmi.

KRISZTINA Olyan borús az orcád ...

KELEMEN Csak elgondolkoztam.

KRISZTINA Valami baj volt odakinn?

KELEMEN Ej, — semmi! Nem azért!

KRISZTINA Nem támadt veszedelem a földomlásból?

KELEMEN *meglepetten néz rá.* Nem. *Kis szünet után:* Kitől hallottad?

KRISZTINA Öreg Ijjasné volt itt...

KELENEN *indulattal:* Lám, — hogy mindent megszimatolnak! Most aztán nyakamon a sok kishitü! *Szünet.* Mit mondjak majd nekik? Bizonygassam, hogy az ilyen munkánál mindig akad valami elöre nem látható zavar, ami késlelteti a dolgot? Ej, — hagyjuk!

KRISZTINA *aggódva hallgatja.* Én inkább az embereidtől félek. Mondják, van köztük olyan: éjszaka lehordja, amit nappal rakott. Azért nem halad a munka.

KELEMEN *felindulva:* Ki mondta neked, hogy nem halad?! *Kissé lecsillapodik.* Badarság! Aztán meg — kinek is jutna ilyen gonosz szándék az eszébe? Mind derék, kipróbált ember.

KRISZTINA Asszony sose tudna ilyen vakon bizni. Nem mondom, ha mindenik olyan lenne, mint Gergely!? De itt van Ábrán! Ő bizton nem a te embered. Nem is értem, miért tartod magad mellett.

KELEMEN Nem félek tőle. Jó munkás, az első emberem. Ismerem én a fajtámat! Bolondja az épitésnek, akárcsak magam. Lehet, hogy nem szeret, de a váramat annál jobban...

KRISZTINA Én meg azt hiszem, hogy azt gyülöli a legádázabbul. Hiszen ha te nem jössz ide, őt bizza meg az épitéssel a tanács. De még ha elpihent volna is az irigysége, van, aki újra életre szitsa benne. Az anyja, aki már hetek óta ott kódorog a vár körül...

KELEMEN Szegény eszelős asszony, — ki tudja, hová vetődött, mióta mint boszorkányt elüldözték innen!

KRISZTINA Már többen is látták, amint éjféltáján kisurrant valamelyik bástya árnyékából — és megint eltünt, mint a cifraasszony. Hiába függ feje fölött a pallos, nem bir elszakadni a fiától. Eddig nem mertem szólni neked, de már a multkor is, — ne haragudj, ha ráemlékeztetlek, — csak ugy reszket belé még most is a szivem, — mikor az a rettentő dolog történt — és te átkozódva jöttél haza, — akkor is ott látták öreg Ábránnét. Úgy beszélték, a garaboncásokkal együtt szállt át a viharon, — aztán lecsapott az Ompoly-parton, hogy farkasfü tejét facsarja korsóba... Azóta mindig arra gondolok: akkor is ő rontotta meg a váradat...

KELEMEN Ej, — mit árthat az én köveimnek egy asszony rontása?
KRISZTINA Még az ilyen nagyerejü boszorkányé se?
KELEMEN Azé se. Nem hiszek a boszorkányokban.
KRISZTINA Még ebben se? Hát akkor miért sütötték vállára a templom kulcsát a szebeni piacon, miért söprüzték ki minden városból?
KELEMEN Mert az emberek ostobák. Ha rajtuk állna, engem is megvádolnának bübájossággal, mert mást, újat, szebbet akarok csinálni, mint amilyenhez ők tudnak. Most is, érzem, mindenáron belém akarnak akaszkodni! *Egyre nagyobb szenvedéllyel:* Újra kezdik a jajongást, az aggoskodást ... eh, tudom én jól, ki áll a hátuk mögött, — de nem ismernek még! Amit vállaltam: vállaltam, hiába siettetnek, — ha meg az utamba állnak — most — akkor...! *Öklöbe szorul a keze.* Hiszen tudhatnák, hogy nekem sincs más vágyam, mint befejezni, mindenáron, minél hamarább ezt a ...!
KRISZTINA *aggódó gyöngédséggel:* Pedig úgy is agyongyötör ez a túlhajtott munka. Pihenned kellene. Én már sokszor gondoltam rá, hogy pár napra át kéne mennünk András bátyámhoz, Háromszékre ...
KELEMEN *egészen lecsillapodva:* Ugyan? És ki állna itt a helyembe?
KRISZTINA *hévvel:* Akárki, — arra a pár napra, — hiszen kész a terved ... *A polcra mutat.* Itt ez a sok írka-firka ... Gergely is megtenné, ő minden gondolatodat előre tudja.
KELEMEN De nem arra való, hogy megálljon az élen. Senkire se bizhatom a magam dolgát. Nem hagyom el őket még egy napra se. Éjszakára se kellene hazajönnöm. Tegnap éjjel is — munkaközben — arra gondoltam: „Igy

van rendjén! ha rájuk bízom, ki tudja, hogy végezték volna be!" Bár ma éjjelre is ott maradtam volna közöttük, — egész úton kínzott a nyugtalanság, — szerettem volna visszafordulni... aztán mégis csak hazajöttem — és most is, ha a rossz érzésemre hallgatnék, — rögtön visszamennék a várhoz. Igen, ott kellene maradnom ilyenkor is, — köztük, — a munkám mellett.

KRISZTINA Hát maradj ott, én édes uram, ha ez megnyugtat. Majd inkább mi leszünk nálad gyakortább s ha szép idő jár, két-három napig is ott maradunk melletted Andriskával. Ne félj, nem ülünk a nyakadra, — elbújunk a sziklák közé, — fák hűvösébe, — csak délebédre kerülünk elő —

KELEMEN Hogyne!... hisz így is naphosszat csak rátok gondolok, — hát még ha mindig úgy érezném, hogy a közelemben vagytok...! *Elkomolyodva:* Nem is képzeled, Krisztinám, milyen az én munkám ... mennyire lebírja minden gondolatomat ...!

KRISZTINA Nekünk nem is marad semmi se belőle... No, ne haragudj, hiszen csak azért mondom, mert aggódom érted. Nem maradhatnál te ott, egyedül. Ki viselné gondod? Nem neked való az a paraszti élet kinn a szabadban!

KELEMEN Nem-é? Hát mikor a kunok ellen mentem?! Legénymódra! *Kigyúl a szeme a régi emlékektől.* Félesztendeig tanyáztunk a csillagos ég alatt! Micsoda gyönyörű élet volt! Nappal nyeregben, éccaka az avar közt — tábortűz mellett...

KRISZTINA Jaj, de visszasírja férjem-uram azt a boldog legénykorát!? Pedig mennyivel szebb volt annál a mi táborozásunk! Az erdőkben, a kővágóknál, mikor együtt jártunk hetekig, mindig, mindenüvé együtt! Soha, egy napra el nem váltunk. Minden követ együtt választottunk, minden szálfát együtt jelöltünk ki. Hogy dörgött az erdő a zuhanó fenyőktől!

KELEMEN *mind növekvő rajongással:* Én is csak azért szeretem úgy a köveimet, a szálfáimat, az irott képeimet, mert te gyönyörködtél bennük!
KRISZTINA Édes, egyetlen uram!
KELEMEN Szárnyra kap a lelkem, ha ráemlékezem! Ahogy te szereted a munkám, — az melegiti, élteti a kedvem! A te szereteted segiti formába a kusza vonalakat a pergamenen, az ád erőt, bátorságot nekem: újat merni, újat akarni, olyat, amiben senki se hitt . . .!
KRISZTINA *imádattal:* Amit te akarsz, — én hatalmas uram . . .!
KELEMEN Krisztinám! *Megcsókolja; megingathatatlan nagy meggyőződéssel, sehol sem patetikusan:* Ha mindenki elpártolna tőlem, — ha egyszer tán még a magam bizása is elhagyna, — tudom, hogy te akkor is rendületlen hinnél a munkám erejében! De ne félj ettől . . . Itéletnapig fog állani a váram és itéletnapig nem akad még egy mestere!
KRISZTINA *növekvő rajongással hallgatja; de most, minden egyébről megfeledkezve, boldogan, egyszerűen mondja:* Akkor aztán sohase mégy el tőlünk! Itt maradsz mellettünk — örökre! *Nagy szenvedéllyel megöleli.*

TIZEDIK JELENET.

Előbbiek, Judit, a dajka, majd Ijjas Máté.

JUDIT Jó estét bátyám! Nem késtünk meg az estebéddel? *A falhoz, egy asztalkára teszi a tálat, Krisztina maga szolgálja ki az urát.*
KELEMEN Annál jobban esik majd. *Bort tölt. Kis szünet. Eszik.*

DAJKA *beszól balról.* Városbiró uram most fordult bé a tornácra.

KELEMEN *feláll, kissé megdöbbenve néz Krisztinára.* A biró? . . . *Erőt vesz az izgalmán.* Mondd, hogy kerüljön beljebb. *A dajka kiszalad.*

KRISZTINA *rémülten:* Még sohase volt nálunk! Mit akar tőled — Kelemen?!

VÁROSBIRÓ *jön.* Adjon Isten, Kelemen mester!

KELEMEN Hasonlóképen! *Nem fognak kezet.*

VÁROSBIRÓ Jó estét hugomasszonyéknak is! *Kelemen hellyel kínálja, ő leül.*

JUDIT Jó estét!

KRISZTINA Jó estét!

VÁROSBIRÓ *Kelemenhez:* Ne zavartasd magad!

KELEMEN *leül, Krisztinához:* Tölts egy pohárral Ijjas uramnak is.

KRISZTINA *lassan közeledik, tölt.* Tessék.

VÁROSBIRÓ *szinte gyönyörködik a kínlódásában, csak most hárítja el.* Köszönöm, nem úgy jöttem. *Kis szünet, Krisztina a polc mellé áll, rakosgat, aztán hátul megáll és figyel a beszélgetésre. Judit kimegy.* Bocsáss meg, hogy ilyen késő órában alkalmatlankodom, — tudod, hogy nem szivesen zavarlak meg benneteket. De az urak a tanácsházba kéretnek és jobb szeretném, ha előbb magam beszélek veled . . . Már éppen készültem, hogy befogatok és kimegyek hozzád, — de jobb, hogy itthon talállak, — tudom, hogy nem szereted, ha munka közben háborgatnak.

KELEMEN *nem támadón:* Máskor is megtetted.

VÁROSBIRÓ Ne hidd, hogy azért, mert nem bizom benned . . .

KELEMEN *halk gúnnyal:* Tudom. De azért csodálatos:

egy kő nem mozdulhatott meg anélkül a falban, hogy te ne tudtál volna róla. Szinte azt kell hinnem, hogy vigyázót állítottál az embereim közé. Mikor a vezérárbócfa pallóstól rászakadt a nagyház tetejére, akkor is csak te lehettél, aki a tanácsot ellenem zúdítottad.

VÁROSBIRÓ Tévedsz; éppen én csillapitottam le őket. Mint ahogy most is. Azt hiszed, tennének valamit az én akaratom ellenére? Azon a napon, amikor majd én ellened fordítom őket, bátran le is teheted a mérőfát. Hiszen amíg én nem álltam a pártodra, hiába bizonyítgattad nekik, milyen jeles a terved. Ezért súlyos a felelősségem, magam okolnám érte, ha valami baj lenne. Nemcsak mert a város vagyonán nekem kell őrködnöm, de mert ez a vár Déva jövendő sorsa is.

KELEMEN Nemcsak Déva, egész Hétvár, tán az egész ország jövendő sorsa!

VÁROSBIRÓ Én megelégszem, ha Dévát biztosítja. De ehhez olyan vár kell, amelyik fel is épül. A többi csak hiábavaló szóbeszéd.

KELEMEN Ezt már elintéztük, mikor az építést rámbiztátok.

VÁROSBIRÓ De a határidőt is megszabtuk akkor. Mered-e tagadni, hogy — jóllehet a kitüzött időnek több mint fele eltelt, — az építés alig haladt negyedéig?!

KELEMEN Akadályok voltak, amiket most már lebírtam.

VÁROSBIRÓ Akadályok? Értem, hogy így nevezed a tegnapi földszakadást. De vajjon az öreg torony beomlását is annak mondod?

KELEMEN *öklőbe szorítja a kezét.* Annak! *A vita még csendesen folyik.*

VÁROSBIRÓ Én a számitásodban keresem a hibát. *Szünet.* Istenkisértés, amit mivelsz, Kelemen. Én nem értek hozzá, de látom, hogy a te sovány, magos pilléreid nem birhatják el azokat a sohse látott, merész formáju iveket. Ábrán terve nem igért annyit, mint a tiéd, de amit igért, az biztos. A szent király idejében is úgy épittettek: ami akkor jó volt, most se lehet rossz. Még nem késő, még változtathatsz a terveiden. Hátha elvétetted a számitást.

KELEMEN *keményen:* Minden marad a régiben. Egy kő helyét meg nem változtatom.

VÁROSBIRÓ *csendes gúnnyal:* Persze. Hiszen tudhattam volna, hogy a te nyakas magosbatörésed nem győzi meg a higgadt szó, csak maga az omló fal. Jó, épits tovább a magad módján. De a határidőt nem tolhatod a végtelenbe. *A bekecsébe nyúl. Irást húz elő.* Itt a vajda levele, olvashatod. A bessenyők már Havasalföldet pusztitják. Kapolcs ijjasai itt lesznek, mire az első hó leesik.

KELEMEN *ügyet sem vet az irásra.* Tavaszig semmi ok a félelemre.

VÁROSBIRÓ De Saul vajda a király udvarából kapta a hirt.

KELEMEN *határozottan:* Én meg Havasalföldről és az bizonyosabb.

VÁROSBIRÓ Á, — ehhez is te tudsz jobban?! *Nagyon gúnyosan:* Jó, — de hátha — véletlenül — mégis itt lesznek az őszre Kapolcs lovasai, azt hiszed, a te fennhéjázásod megvéd a nyilaiktól?

KELEMEN *csöndes, fölényes diadallal:* Erre is gondoltam, Ijjas Máté. A vár egyik részén úgy állanak a bástyák, hogy két nap alatt felrakhatják rá az ácsok a karfalat. Az árkok megásva, csak a hidakat kell felvonnunk a kapukba

— és mentve van a város minden népe, minden marhájával.

VÁROSBIRÓ *nagy meghökkenéssel, az eddigi jóindulatot mutató viselkedése hirtelen megváltozik, ettől kezdve ingerült, megzavarodott, támadó lesz.* Úgy . . .?! És . . . ezt csak most mondod?

KELEMEN Miért dicsekedjék az, aki biztos a maga dolgában? *Mindig növekvő izgalommal, kigyúl az arca, de nem hangos.* Az én igazamat teljesiti majd az Idő és ha befejezem, amibe kezdtem, akkor Déva falai állani fognak, mint messzi Keleten az a hires fal, amelyik egy egész országot körit? Az én váram lesz kulcsa ennek az országnak, ezernyi hadak gyülőhelye és ótalma, nem egy kis város féltett dénárainak őrzője. Akkor jöhet bessenyő, kun, görög áradat, az árból magosra nyúlik ki Déva mozdulatlan tornya! . . .

VÁROSBIRÓ *gúnyos dühvel felkacag.* Jövőbelátó próféta — vigyázz! — Akit az ördög vett meg, azt magosba csalja, hogy magosból essék!

KELEMEN Akkor is a magam tornyából bukom, olyan magosból, ahonnan még senki!

VÁROSBIRÓ Beszél már az ördög, Kőmives Kelemen! De hátha nem épül fel az az égbe kapaszkodó magos torony, — hátha ujra beomlik?

KELEMEN Akkor újra nekifogok — és ha százszor is . . . De nem félek. Én nem csalódhatom már. Olyan biztos, olyan nyugodt vagyok, hogy az életemet kötöm hozzá!

KRISZTINA *rémülten közeledik, látva, hogy Kelemen milyen magánkivül van.* Kelemen!

KELEMEN Igen. Az életemet. A tiedet. Mindnyájunkét. De állani fog Déva vára!

VÁROSBIRÓ *csendes, mérgező gúnnyal:* Te sem vagy Isten, te is tévedhetsz. Nem is tanultad irásokból a mesterséged és ha annyit el is leshettél, hogyan épitettek a régiek, ahhoz nem vagy elég tudós, hogy ujat merészelj!

KELEMEN *kitörve:* Megmutattad hát az igazi orcád? Látlak már, Ijjas Máté, akárhogy is takargatod szép szavakkal a gondolatodat. Sohase biztál bennem, és csak azért nem állottál nyiltan az utamba, mert azt akartad, hogy belébukjam abba, amit vállaltam; — jól tudtad, hogy ha Déva vára föl nem épül, engem is eltemet a megindult kő! Törődnél te vele, ha el is pusztulna velem együtt az egész város, csak összetörve láthass, hogy aztán alattomban . . . ! *Krisztina mind növekvő rémülettel közeledik; már egészen köztük áll, kissé hátrább.*

VÁROSBIRÓ *lecsillapodva, méltóságos indulattal:* Kelemen! Azt hiszed, nem lenne bátorságom nyiltan szembeszállani veled — *élesen:* és ha megkivánnám, a mi a tied, rabló mód, szemtől-szembe is elragadni tőled? Ellenséged — az vagyok, sohase titkoltam, de lopók módjára, rejtett arccal, nem támadok ellened! *Rettentő dühvel:* Hát mit gondolsz, ki vagyok én?!

KELEMEN *kitörve:* Igy, — csak szemtől-szembe, — ezt már szeretem! Igy ismertelek meg a harcok viharában is! — Majd meglátjuk, mire megyünk! Soha még ilyen erősen nem állottam a helyemen!

TIZENEGYEDIK JELENET.

Előbbiek, Gergely, kőmivesek, később tanácsurak.

GERGELY *fölszakitja az ajtót, magából kikelve berohan, az izgalomtól elfulladtan áll a küszöbön. Utána egy-két pillanattal néhány ugyanolyan rémült kőmives tolong az ajtóban; ők*

nem is jönnek elöre, — a jelenet elején még csak három, később mind a tiz. Kinn egyre erősbödő moraj.

KELEMEN *szünet után:* Gergely! Mi történt?

GERGELY *nem bír szólni.* Kelemen ... Kelemen ...

KELEMEN Beszélj! *Közelebb jön.* Ti is? ... Mi történt?

GERGELY Kelemen ... a vár ... futva jövünk onnan ... az öreg torony ...

KRISZTINA *felsikolt.* Az Isten irgalmazzon!

GERGELY Beomlott!

KELEMEN *rettentő felindulásban:* Hazudsz! *Szünet.*

GERGELY *csendesebben:* Még napszállta előtt, alig hogy elmentél ... öt embert eltemetett, — a lezuhanó kövek elborították a belső udvart, — iszonyú! ... És öt ember — öt halott — köztük Ábrán ...

KELEMEN *kitörve:* Ábrán? Mit keresett ott? Mi dolga volt az öreg toronynál? *Erőt vesz az indulatán.* Megpróbáltátok a mentést?

GERGELY Minden hiába volt! Azokat már fel nem támaszthatod!

KELEMEN Eh, — nem az embereket ...! Ott kellett volna maradnotok, — hátha azóta ujfent ... *Szilárdabban:* Fogjon be Csépán, — a nagy szekeret is, — megyünk — azonnal megyünk!

VÁROSBIRÓ *diadalmasan:* Beszél már az Isten, — hallod-e, Kelemen mester?

KELEMEN *dacosan, nagy erővel:* Az Isten?! Ő oltotta belém a tervem csiráját, hát akarnia is kell, hogy kinőjön, hogy virágba boruljon és gyümölcsöt hozzon! Neki segítenie kell!

KRISZTINA *felsikolt:* Kelemen!

Előbb is hallatszott elmosódva a tanácsurak rémült beszéde; most

bejönnek, egyik lassabban, másik határozottabban. Zavaros, ijedt, sopánkodó, szemrehányó hangok kívűlről is. Előbb Kelemenhez, majd a biróhoz futnak, majdnem egyszerre beszélve, szinte megrohanják őket.

TANÁCSURAK { Igaz? Hallottuk! Most mi lesz? Rettenetes!

1. TANÁCSÚR Keserves nap ez!

2. TANÁCSÚR Mindig mondtuk, de te nem hallgattál az okos szóra!

1. TANÁCSÚR És most oda az a rengeteg arany...!

3. TANÁCSÚR Minek az ujmódi, mikor a régi inkább megteszi?

4. TANÁCSÚR A maga bőrén próbálkozzék mindenki!

1. TANÁCSÚR Az én szememnek mindig is idegen volt az a sok hegyes cifraság, ami ugy lóg a levegőben, mintha csak a felhők tartanák!

2. TANÁCSÚR Hiába beszéltünk akkor is, — magunkfajta nem ért hozzá, — azt mondogattátok. Biró uram is melléd állt, — hát gondoltuk, jó lesz — és most itt a baj...

3. TANÁCSÚR Sose lesz ebből a várból vár!

4. TANÁCSÚR Mahónap meg itt lesznek a besenyők!

5. TANÁCSÚR Mit tegyünk?

KELEMEN *mozdulat nélkűl állja a vihart, most elfordul tőlük, indul.* Sietek, urak...

4. TANÁCSÚR *ingerülten:* Ráérsz még, előbb meg kell beszélnünk... *Már a biró felé fordul, élénk gesztussal:* A vajda irását tanácsülésen kell felolvasni!

TÖBBEN *helyeselnek.* Igaz! A város érdeke! Meg kell vitatni!

1. TANACSÚR Majd eldöntjük: folytassa-e más a munkát...?!
2. TANÁCSÚR Vagy akár Kelemen mester, de a régi módin!
VÁROSBIRÓ *szárazon, méltósággal leinti őket, azok rögtön lecsillapodnak.* Békesség, urak! Majd én meggondolom. A város nyugalmáért én felelek.
1. TANÁCSÚR *csendesen, morogva:* Csak aztán késő ne legyen!
Kis szünet, amely alatt a külső zaj egészen megerősödött. Már a jelenet vége felé hallatszik egy üldöző csapat közeledő lármája, kutyaugatás, gyerekek, asszonyok visitása stb., amely most mind érthetőbb szövegű tumultussá erősödik. Össze-vissza ilyen kiabálások hallatszanak:

HANGOK { Fogjátok meg!
A boszorkány!
Üssétek!
Tépjétek össze!
Ábránné!
Hagyjátok a szegényt!

VÁROSBIRÓ *az ajtó felé lép.* Mi történt?

TIZENKETTEDIK JELENET.

Előbbiek, Ábránné, nép.

ÁBRÁNNÉ *szinte beesik az ajtón, a küszöbön összeroskad. Egy csomó különféle alak jelenik meg a nyomában. Ott tolonganak az ajtóban és kivül, — de a biró botja előtt hirtelen meghátrálnak.*

HANGOK { Itt a boszorkány!
Tűzre vele!

EGY ERŐSEBB HANG Vigyük ki!

VÁROSBIRÓ *eléjük áll.* Csönd! Takarodjatok ki! *Egyszerre elhallgatnak, visszahúzódnak, kinn lassabban pihen el a zaj, amely ezalatt egyre hangzott.* Ábránné! Hogy merészeltél idejönni? Nem tudod, minő kinos büntetés vár rád, ha beteszed a lábod a városba?

ÁBRÁNNÉ *örjöngő kitöréssel:* Nem bánom, — most már engem is elpusztithattok, — ha őt megöltétek, — az én egyetlenemet!... Meghalt! Meghalt! Nem birják kiásni, nem engedi a kő, *Kelemenhez:* a te átkozott köved! Az ő vérétől piros az utad, Kelemen; az ő vérétől, ami a lelkeden szárad... *Jajgatva leroskad megint.*

KELEMEN Hallgass, boldogtalan, a fiad maga kereste a vesztét, senki se küldte oda...

ÁBRÁNNÉ *sikoltozva:* Hazudsz! ha nem is küldted, a gyülöleted hajtotta, hogy odamenjen! Örülj hát, ujjongj! Most már építheted a várad! Vagy kevés az ő vére, még több is kell a te telhetetlen köveidnek, hogy megnövekedjenek?! Vigyázz, az a kőkupac most már szörnyű szomjas, a magad vérére is sor kerülhet! Ledől minden tornyod, ha nem itatod vérrel a köveit, megroppannak a szálfák, ha nem lesznek vértől pirosak...

KRISZTINA *iszonyodva nézi az urát, odarohan hozzá, megragadja a kezét.* Édes, — édes uram!... *Kelemen nem mozdul, öklét kinosan összeszorítva áll.* Szörnyűség! Megmondtam, — ugy-e, hogy megmondtam!? *Hirtelen Ábránné felé:* Te mered vádolni az én jó, az én tiszta uramat?... hiszen te babonáztad meg ezt a várat, a te boszorkányságod lazította meg a köveit, hogy leomoljanak! Rontás jár a nyomodban, amerre mégy! Mindenki tudja: magad pusztítottad el az uradat is, — te, pokol szemete, — boszorkány!

KELEMEN Hallgass, Krisztina!

KRISZTINA *nem is hallja.* De igen, — ki kell mondanom egyenesen, — régen nyomja már a lelkemet! *Mindig gyorsabb tempóban, magáról megfeledkezve:* Nemes tanácsurak, nyíltan megvádolom ezt az asszonyt! Ördögi praktikával megbabonázta Déva várát, hogy soha föl ne épülhessen!

KELEMEN *haragosan:* Krisztina!

ÁBRÁNNÉ Csak beszéljen! Hiszen igaza van! Igaz! Igaz! Rontás van a váron, minden kövét asszonyi átok verte, boszorkány rontása. De az a boszorkány — nem én vagyok!

KRISZTINA Kicsoda hát, te ártatlan kóró?

ÁBRÁNNÉ Te kérded, Ótom Krisztina? Nem félsz?

KRISZTINA Tőled, eszeveszett?

ÁBRÁNNÉ *diadalmasan:* Hát a te véred nem tüzel még, Kőmíves Kelemen?! Pedig te tudod egyedül, hogy nem a váradat rontották meg igazában, de építője karját, építője eszét, építője szivét! Mondjam-e még, ki a boszorkány?

KRISZTINA Hazudsz! Hazudsz!

KELEMEN *felindulva:* Tépjétek ki a nyelvét a nyomorultnak!

ÁBRÁNNÉ A nagy Isten szentháromságára, nem hazudok! Krisztina asszony babonázta meg Kelemen mestert, hogy elvétse a számítást, hogy ne lássa a hajlást. Azért omlik össze Déva vára, azért nem lesz készen ítéletnapig se! . . . *A megdöbbenés kis szünete.*

KELEMEN *szünet után, kitörve:* Eltaposlak te, sátán csatlósa, te!

VÁROSBIRÓ *méltósággal:* Kőmíves Kelemen! *Csend.* Törvény ítél, nem te!

KELEMEN Máté, te is . . .?

VÁROSBIRÓ *szünet után:* Ez az asszony — igazat mondott! *Nagy megdöbbenés.*

KELEMEN Ijjas Máté!

VÁROSBIRÓ Mered-e tagadni, Kelemen, hogy amióta Ótom Krisztina a feleséged, nem tudsz úgy épiteni, mint azelőtt?

KELEMEN Kicsoda? Én, az első mester egész Hétváron?

VÁROSBIRÓ Te, aki az első mester voltál, mert mióta az asszonyod karja ölel, azóta nem vagy az!

KRISZTINA Máté! Ide juttatott a gyülöleted?

VÁROSBIRÓ Nemcsak én mondom... Ez az asszony őrjöngő dühében csak annak adott hangot, amiről már az egész város suttog. Megrontott a feleséged, — nem boszorkánysággal, — csak mindennapos asszonyi rontással, csókos szerelemmel. Puhává tette a szived, megőrölte minden gondolatodat. Miért jár ki asszonyod mindennap a várhoz, miért hagyod magad nap-nap után felibe a munkát? De nemcsak te, hanem az embereid is. Ők se különbek nálad. Az ő karjuk is asszony ölelésétől fáradt. Ezért nem lehet soha a te váradból vár, Kőmives Kelemen! *Majdnem egyszerre, növekvő gyorsasággal:*

TANÁCSURAK
Igaza van Máté birónak!
Micsoda mester az, aki nem lakik a munkája mellett?
Miért siettek haza minden napnyugtán?

KELEMEN *felindultan; a szava egyszerre elvágja az ő szemrehányásaikat.* Hallgassatok, az én asszonyomnak semmi dolga veletek. Magam ügye, magam baja, — amit vállaltam, azért felelek! *Szünet.* Hiszen értem én: nektek a váratok kell mindenáron és oktalan félelmetekben nem átal-

játok kikezdeni ezért a tűzhelyem jussát se: — a lelketek rajta! De pirulnom kellene, ha vitába elegyednék a gyávákkal! Azt akarom, hogy örökre némuljon el a kételkedés suttogó, fullánkos nyelve, hogy ne nézzetek sanda gyűlölködéssel a váram félig kész falaira! Azért halljátok: nem térek vissza addig a tűzhelyemhez, amíg be nem fejeztem a munkát, amit rám bíztatok; ez a város nem lát addig, amíg Déva várában az utolsó kő is mozdulatlanul nem áll a helyén. Se engem, se titeket! *A kőmívesek felé:* Ezt fogadom és parancsolom! Egy óra mulva indulunk. *Krisztina ijedt mozdulatára:* Ne szólj, Krisztinám. Igy akarom. Rakasd szekérre a meleg ruhákat, az élelmet, minden szükséges holmimat. Menj!

KRISZTINA *kis szünet után — megadással:* Ahogy parancsolod. *Elmegy. Szünet.*

VÁROSBIRÓ *felcsattanó gúnnyal:* Szédítő vagy Kelemen, mint egy óriás, égbetörőn nagy! Porba zúztál, megsemmisitettél; — menjünk innen, jó urak, szégyenkezve kishitűségünkért — és ezentul csak szent bizakodással gondoljunk mi bátorságunk egyetlen őrizőjére! *Kitörő erővel:* Ej, — ne játsszunk álorcás játékot, Kőmíves Kelemen! Asszonyod fehér karja elől hiába menekülsz a köveid közé, ott is megtalál szerelmes csókja, amitől megszédül a fejed . . .

KELEMEN Hasztalan pazarolod a nyilaid mérgét, Máté biró, engem meg nem ingathat a csúfolódásod! Én nem keresek kibúvó ajtót. Azt mondod, asszony fehér karja dönti le a falat, amit a mi erős kezünk rakott. Lehet . . . Meglehet. Jaj, ha igazad van! . . .

VÁROSBIRÓ Inogsz már, Kelemen?!

KELEMEN *kiegyensedik.* Ki mondja azt? Halld hát a szómat: vállalom a vádadat és magam itélek benne.

Asszony többé nem jön ki a várhoz, amig fel nem épült — és mi se jövünk haza addig!

GERGELY *iszonyú felindulással kiválik a kőmivesek csoportjából.* Kelemen, eszeden vagy?

KELEMEN Hallgass! Az történik, amit én akarok. És én igy akarom.

VÁROSBIRÓ Nagyon sokat mersz, Kömives Kelemen!

KELEMEN Mindent, — még azt is, hogy a sorsomat a te kezedbe tegyem, ha kell! Engem még az se rettent vissza, hogy a te őrizetedre kell biznom azokat, akiket legjobban szeretek. Parancsold meg, hogy senki asszony ne hagyhassa el addig a várost, amig Déva vára fel nincs épitve. Csukasd be a kapukat, állits eléje vigyázókat, hogy senki meg ne szeghesse parancsod. És hirdesd ki azt is, hogy azok közűl, akik a vár kövét rakják, nem jön le senki addig a városba, amig zászló nem leng Déva vára tornyán. Én megállom!

VÁROSBIRÓ Nagy szót mondtál, Kőmives Kelemen! Lemondasz Ótom Krisztináról?

KELEMEN Magyarul szólottam, megérthetted.

VÁROSBIRÓ Értem; — magad is érzed, hogy igy sohase épült volna fel a várad. Nem bánom, megtehetem, ha ilyen makacsul kivánod. De nem, — mégse, — lehetetlen! Te még csak elviselnéd valahogy, — neked más is melegiti a szivedet, — de az embereid . . . tőlük nem kivánhatsz ilyet, — hagyjuk inkább . . .

KELEMEN Ne sajnáld őket. Akik én velem szállnak harcba, azok nem hagynak cserben soha! *A kőmivesekhez:* Hozzám fűz a kötéstek, bajtársak, de most változik a feltétele: mindenki elhagyhat, aki azt hiszi, hogy Máté birónak igaza van, — aki ugy érzi, hogy megvénhedt a szive

és nem tud száz napra lemondani az asszonya csókjáról! Háború a mi munkánk, — nem pulyák játéka, — háború a kövekkel, amelyek csak akkor alázkodnak meg, ha megismerik az urukat. Csatára szállunk most is, emberek, mint egykor a kunok ellen, nagy, kemény küzdelemre; — van-e, aki nem hagyja ott jó szívvel puha ágyát, — meleg otthonát?! Senki se jöjjön ki velem a várhoz, aki azt hiszi, hogy jobban hiányzik majd neki az asszonya csókja, mint én nekem! Szóljatok, mindnyájatokat felszabadítalak, ha kell!

ŐRLŐC *előlép.* Halálig veled vagyunk!

KŐMIVESEK Veled maradunk, Kelemen mester! Esküszünk!

ŐRLŐC Ugy segitsen bennünket az Isten!

MIND Ugy segitsen!

KELEMEN Köszönöm, hogy nem hagytátok hazugságban az én bennetek bizó nagy hitemet. Öreg Őrlőc, ennek a becsületes kéznek a szoritása sziklánál keményebbre edzi a lelkemet. Most már nem tántorít el semmi, senki. Ha a karom lázad ellenem: leüttettem, — ha a vérem: kieresztem, de állani fog Déva vára, mert akarom, én akarom! Mire századszor bukik le a nap a Bükkös mögött, annak felhőbe nyúló tornyán akadjon meg sugara. Engem még nem látott csüggedni senki, titeket se lásson. Kezet rá emberek! *Kezet fog velük.*

VÁROSBIRÓ *szünet után:* Akkor hát Isten áldjon, Kelemen!

KELEMEN Isten áldjon! *A biró az ajtónál visszafordul.*

VÁROSBIRÓ Ha mégis, — meggondolnád, — még ma este, — csak izenj át, még változtathatunk a sorján.

KELMEN Már meggondoltam!

ÁBRÁNNÉ *a tömegből, hátul.* Nem izensz te már senki-

nek, Kelemen kőmíves! Elért már az átok, rohansz a vesztedbe!

VÁROSBIRÓ Kitakarodj a városból, boszorkány! Köszönd a sorsodnak, hogy elrabolta a fiad, — különben beteljesedett volna rajtad az itélet! De ha az éjfél itt ér a határon belül, nem lesz hozzád kegyelmes a törvény! *Ábránnét kituszkolják.* Menjünk urak. Jó éjszakát! *Elmegy.*

TANÁCSURAK *a biró után elmennek.* Jó éjszakát!

TIZENHARMADIK JELENET.

Kelemen, Gergely, kőmívesek.

KELEMEN *nem válaszol a köszönésre, komor, mozdulatlan. Elgondolkozva áll.*

ŐRLŐC *szünet után, csendesen:* Hát elmegyünk haza búcsúzni.

KELEMEN *tompán:* Menjetek.

ŐRLŐC *kissé együgyű tehetetlenséggel:* Hát menjünk ... *A kőmívesek indulnak.*

GERGELY *eddig különvált, most hirtelen előlép rettentő izgalommal:* Ne még!... *Kelemenhez szalad.* Uram, parancsolóm ... *Az ő beszédei suttogók.*

KELEMEN *fenyegetően:* Gergely!

GERGELY Nem bánom, ha ... te tudod, hogy én a kinpadra is követnélek ... nekem senkim sincs ... de nekik, — lehetetlent kívánsz tőlük ...

KELEMEN Az ő terhük sem súlyosabb, mint az enyém.

GERGELY *súgva:* Hisz éppen azért... Krisztina asszony...

KELEMEN Hallgass! Engem nem állíthat meg gyönge indulat! Menjetek. Itt találkozunk, — nálam. Még az éjjel indulunk. Mindnyájunknak egy a vágya: munkára hajtani

a két karunkat, — annál hamarább telik el a kötelesség hosszu ideje.

KŐMIVESEK *elmennek.*

GERGELY *utánuk; csöndesen:* Hamarabb...!? Sose telik el, — soha! *Visszanéz.* Szegény Krisztina! *Ő is elmegy. Szünet.*

KELEMEN *egyedül marad. Utánuk néz. A diadal kemény, dacos gesztusa, mintha egy világgal is szembe merne szállni, fejezi be a jelenetet. Aztán lehanyatlik a karja, elgondolkozva, fáradtan ül a karosszékbe, a másik ajtó felé néz, amerre Krisztina elment. Maga elé mered, hosszan, mozdulatlan.*

Szünet.

TIZENNEGYEDIK JELENET.

Kelemen, Krisztina.

KRISZTINA *jön, útra készen öltözve.* Megvagyunk, édes, már rakják a szekereket.

KELEMEN *egész lelkében megrendülve nézi:* Felöltöztél?...

KRISZTINA Elkisérlek, — ha akarod. Igy, éjszaka, meggyötörten, felhevülve, nem bocsáthatlak egyedül.

KELEMEN *szünet után, tompán:* Nem jöhetsz velem.

KRISZTINA Pedig álmos se vagyok, — a gyerek is alszik, mint a tej — és reggel, mire fölébred, már ott ülhetnék az ágya szélén...

KELEMEN Nem lehet.

KRISZTINA *engedelmesen, egész egyszerüen:* Jó, édes uram, hát itthon maradok, ha nem akarod. Jobb is, legalább semmi sem fog hiányozni a holmiból, — szeretném, ha minden kedvedre lenne ott is, ha már rászántad magad erre a... *Elvágja a szemrehányást, látva Kelemen komor arcát.* Jaj,

bocsáss meg! Az orcád olyan sötét, mint a viharos ég. Szegény jó uram, nagyon a szivedre vetted, — minek? Az a bolond asszony! Hidd el, még sajnálom is, — ha elgondolom: a fiát vesztette el. — Szörnyüség! Csuda-e, ha megzavarta az eszét?! Mennyi bolondot beszélt és hogy kapott rajta az a sok féleszü! Megbántottak, ugy-e? Az utálatosak! És most a fejed fáj. Talán itthon maradhatnál még ma éjjel . . .

KELEMEN Mennem kell.

KRISZTINA *kissé elkedvetlenedik.* Hogy minél hamarább eikezdhesd, már éjszaka, — hát csak menj! Ha ti, férfiak, valamit a fejetekbe vesztek . . .! — Megvárod a többieket? Velük mégy?

KELEMEN Velük.

KRISZTINA *vidáman, kissé csúfolódik is.* Akkor még jóideig várhatsz, azoknak nem olyan sürgős, mint neked. Kivihetem délre a kis Andrist? . . . Hogy örülne a gyerek!

KELEMEN Nem lehet.

KRISZTINA *egészen elkedvetlenedve:* Félsz, hogy megzavar ő is, mint ahogy én . . .? *Durcásan, de azért nem rosszkedvüen.* Jó, hát majd magam viszem ki az ebédet és én is rögtön hazajövök. Én utánam ne kiabálja a világ, hogy ellopom az én uram drága idejét. *Mindig lelkesebben:* Pedig mit törődnék én a világgal, ha látnám, hogy neked nem vagyok terhedre! Oh Istenem, ha ugy rendelnéd, hogy most rögtön fölüljek a kocsira, az én uram mellé, és el ne váljak tőle egy pillanatra se, amig készen nincs a munkája — és aztán se, soha többé, ó milyen boldog lennék, — milyen serényen nőne magosba az a vár, ha az én szerető pillantásom símogatná, erősitené a falát! . . .

KELEMEN *magához öleli vad szenvedéllyel, iszonyúan kínlódik, nem tud szólni, — lassan eltolja magától.* Krisztinám . . .

KRISZTINA De nem lehet, belenyugszom... Szentebb a te dolgod, elvon tőlem. Rosszul van így, de nem panaszkodom ellene. Hiszen büszkének kell lennem az én hatalmas uramra, — gyönyörködnöm kell a vágyaiban, ha már ki nem űzhetem a szívéből őket. *Rajongással:* És én részese is akarok lenni a munkádnak, a magam gyönge erejével, — akarom, hogy magasabbra merjek nézni, mint egy tétova asszony, — le akarok mondani minden más örömről, hogy majdan koszorús fővel láthassam az én egyetlen, jó hites uramat! *Szenvedélyesen megöleli.*

KELEMEN *az asszony beszéde alatt lassan felállt, kínja eltűnt meggyötört lelkéből, újjongó boldogságnak adva helyet.* Igy, — így, — köszönöm, Krisztinám!... *Hálásan csókolja.* Most ujra élek, ismét hiszek magamban! Hogy is lehet félős az, akinek ilyen kisérője van az élete utján, mint nekem?! Édes Krisztinám! — Hála Neki, aki éppen most, a legsúlyosabb percemben adta az ajkadra ezt a vallomást! *Újjongva:* Most már nem reszket a lábam, — valóság lesz a felhőtjáró gondolat, — a leglehetetlenebb lépést is bátran merészlem... te az enyém maradsz, még ha sohase látnánk is egymást többé!...

KRISZTINA *mindig nagyobb borzalommal nézi, most felsikolt.* Kelemen! Jaj! Irtózat!

KELEMEN *karjába kapja.* Krisztina!

KRISZTINA *már magához tért pillanatnyi megszédüléséből, nagy szenvedéllyel magához öleli az urát — és kacagva összevissza csókolja.* Bocsáss meg, édes uram, bocsáss meg, — hogy ilyen gondolat, — hogy ilyesmi az eszembe juthatott... hogy te engem... *Kacag.* Milyen ostobaság, — Istenem!

KELEMEN Krisztina —

KRISZTINA *irtózattal néz rá.*

KELEMEN *nagy szünet után:* Meg kell lenni ...

KRISZTINA Minek?... Minek kell meglenni? *Szünet; felsikolt:* Ah! Nem birod kimondani, olyan rettenetes! *Megkövülten:* Minek kell? ... *Hangtalanul:* Minek ...?

KELEMEN Meg fogod érteni, ha ...

KRISZTINA *gépiesen ismétli.* Minek kell ...?

KELEMEN El kell válnunk ... *A tempo mind viharosabb lesz.*

KRISZTINA *mintha megőrült volna.* Soha! Soha!

KELEMEN Csak kis időre ...

KRISZTINA *egész vad kitöréssel:* Soha! Nincs olyan kegyetlen Isten, aki rákényszeríthetne, hogy egy napig is nélküled éljek!

KELEMEN Ne káromold az Istent, Krisztina!

KRISZTINA Soha! Soha!

KELEMEN Hallottad, el kell mennem. Kötelességem.

KRISZTINA *vadul:* Az enyém az, hogy veled mehessek egy életen át. Ki mer visszatartani?!

KELEMEN Hiszen csak néhány hét az egész és mire fölépül a vár ...

KRISZTINA *borzalmas megdöbbenéssel, minden szót tagolva:* Kelemen!? Amíg fölépül a vár?! És én addig ne lássalak téged? *Kétségbeesett kitöréssel:* Jaj! Megálmodtam, beteljesedett. Sose épül föl a várad, — sose látlak már téged, Kelemen, ha most elmégy, soha! *Zokogva leroskad.*

KELEMEN *mellé ül, simogatja, dédelgeti.* Krisztinám, édes feleségem, hiszen te mindig engedelmes, jó párom voltál, hittél a szavamnak, biztál bennem. Hidd el, mire századszor alkonyodik, mindnyájan együtt leszünk a várban!

KRISZTINA *zokog.* Te élve és én eltemetve.

KELEMEN *haragosan*: Ej, a keservit, megörjitesz ezekkel a rémképekkel! Urad vagyok: parancsolom, végy erőt a gyöngeségeden és ne gyöngitsd meg az én erőmet, amelylyel magam akarom sziklába vágni a magam utját.
KRISZTINA Az én hideg siromat...
KELEMEN Ne gyötörj, Krisztina. Tudod, hogy csak érted élek. Örök, olthatatlan vággyal szeret a testem, a lelkem. Nem tudtam eddig elszakadni tőled. Bűn volt. Már régen éreztem. Bűn a munkám ellen...
KRISZTINA *indulatosan:* Igen, — mert csak annak élsz, — a köveidnek, — mindig is jobb szeretted őket, mint engem, — most is ők állanak közöttünk, — oh, hogy gyűlölöm őket...!
KELEMEN *megrendülve:* Nem igaz, Krisztina — nem igaz!
KRISZTINA *egyre fokozódó extázisban:* De igaz... igaz! Úgy is tudod... hát tudd is meg igazán: igen, én állok itt közötted és a várad között... és nincs más vágyam, mint hogy elválasszalak tőle! Igenis, — az útadba állok, — taposs el, fuss a köveidhez, — gázolj végig rajtam, — tömd be a füleidet, hogy ne halljad a kiáltásom, — rohanj a te átkozott álmaid után, — mit akarsz még tőlem? — Hiszen már választottál! — a hitvány köveidet választottad, — a tornyaidat! — Oh, hogy útálom, gyűlölöm őket, — ha erőm lenne, a magam kezével döntögetném halomra, — mind, — mind, — ezeket a rongyokat is — *felkap egy pergament, szinte öntudatlan kettéhasitja, s elejti,* — igy, — megölném őket, — a torkukat szoritanám, hogy beléjök fulladjon az ördög lelke, — aki elrabolt tőlem, — aki örökre elválasztott tőlem...
KELEMEN *rémült megdöbbenéssel mered rá, hirtelen megtorpan, ökölbe szorul a keze, szinte rárohan, hogy összezúzza,*

aztán, mint a halálos sebet kapott vad, felordít: Krisztina!... *Szünet után, elfulladt lihegéssel:* Mi volt ez?... Nem lehet! Ő — az én asszonyom! *Krisztina az extázisból felrebbenve, borzadva nézi, mit tett, — most csöndes, halk zokogásban tör ki.* Teremtő Isten! De hát mi ez?... Hazugság! Nem lehet igaz, — te nem gyülölheted az én munkám?! Oh, ennyire nem csalódhattam! — Ahogy a pergamenjeimet nézted, a köveimet, a szerszámaimat, — *megragadja az asszony karját,* mondd hát, kényszeritelek, — mondd, hogy nem igaz, — szereted, — szeretsz mindent, ami engem ezekhez köt! *A pergamenre mutat.*

KRISZTINA *szenvedélyesen:* Bennük is csak téged, — mert a te kezed simitását éreztem rajtuk, — a te pillantásod melegét; — mert a te lelked sugárzott ki belőlük! De ez is csak titkos, olthatatlan gyülölet volt, — halálos féltékenység, — pedig akkor még nem is eszméltem rá, hogy egyszer majd ezek rabolnak el tőlem!...

KELEMEN *szünet után; rettentő csalódás levertségével:* Krisztina! Nem ismerek reád. Hét esztendeig éltél velem és hazug volt minden gondolatod, ami szerelmesen füződött az enyémhez? Rettentő! Igaza lenne Máté birónak? Mikor öleltél, a karod birokra kelt az akaratommal, amely magosba tört, — mikor csókoltál, bűvös igézettel akartál eltántoritani az álmaimtól?! Nem, nem lehet! Ekkorát nem tévedhettem! Nem hiszek a szódnak, Krisztina! A fájdalom hazuggá tette tiszta ajkadat.

KRISZTINA *rajongva:* Szidj, verj, átkozz, — csak halljam a hangodat... csak érezzem, hogy még mellettem vagy... *Őrjöngve öleli magához.* Jaj! Még itt van a fejed, — forró, lihegő melled az enyémen, — nézz rám, Kelemen, — ölelj meg, — csókolj, — csak ma még, — ma utoljára, —

hiszen nem száz napra, örökre mégy el tőlem! Kelemen, én nagy uram! Nézd, hogy vonaglik előtted a testem, — a tiéd, — a tiéd örökre, — nézd, a két karom két fehér kigyó, — forrón tapad a nyakadra . . .

KELEMEN Bocsáss, Krisztina . . .

KRISZTINA Félsz, hogy megbabonázza a kedved, — megfojtja a te hatalmas erődet? . . . És ha . . . ha úgy lenne is, — ha belepusztulnál is ebbe a perzselő szerelembe, — te is, a munkád, az álmod, — minden égi dicsőséged . . . mondd, nem éri meg? . . . Hát nem éri meg az ajkam csókja a halált? . . .

KELEMEN Krisztina, — én asszonyom . . . *Egy pillanatra meginog és visszacsókolja.*

KRISZTINA *szilajon:* Úgy-e megéri? A köveid sose csókolnak vissza, — azok hidegek, mint a halottak, — amilyen én leszek, ha elhagysz . . . de még ma forró tüz ég bennem, — perzselő, gyönyörtadó, — ezért érdemes élni, — meghalni! . . . Úgy-e, velem maradsz, Kelemen!?

KELEMEN *kibontakozik erőszakkal Krisztina öleléséből, lihegve:* Nem lehet, Krisztina! Elindultam . . . most már mennem kell!

KRISZTINA *hirtelen, — mint utolsó reménybe kapaszkodva:* Itt hagynál, — egyedül, — Máté biró kényére?

KELEMEN *megtántorodik.* Krisztina . . .

KRISZTINA *hevesen, mintha azt hinné, hogy ez még visszatarthatja.* Hiszen ismered őt, — tudod, hogy erőszakkal akart elragadni még az apám házából.

KELEMEN Ismerem Ijjas Mátét, de ismerlek téged is — s ebben nem csalódhatom . . . ezért merlek itthagyni, ha tiz Ijjas Máté vágya tüzelne is utánad . . . *Szünet. Krisztina zokog.* Isten veled!

TIZENÖTÖDIK JELENET.

Előbbiek, Gergely, majd kömivesek.

GERGELY *megjelenik az ajtóban, megáll és mély fájdalommal eltakarja az arcát.*

KRISZTINA Legalább annyit engedj meg, hogy néha — egyszer legalább — elmehessek hozzád!

KELEMEN Hallgass! *Durván:* Meg ne próbáld! Megtiltom!

KRISZTINA *kemény elszántsággal:* Akkor — ezt az egyet hiába tiltod!

KELEMEN *megtántorodik, mintha sötét, eddig ismeretlen örvény nyílt volna meg a lába előtt.* Krisztina! *Nagy keserűséggel:* Mivé lett a hűséged, — az engedelmességed, — amire az egész életemet építettem?!

KRISZTINA *vadul, — innen kezdve végig a legerősebb kitöréssel, — egy haldokló kétségbeesett kapaszkodása ez az élethez.* Az én hüségem, az én engedelmességem csak te melletted él életet! Nélküled kitaszitott koldús vagyok, aki vakon megy az ösztöne után . . .

KELEMEN Vigyázz, az életemet tartod a kezedben! . . . Ha eszedbe jutna, hogy megszegd a parancsom, inkább szakitsd ki a szived . . .!

KRISZTINA *őrjöngve:* Nem, — hiába tiltod, — hiába! Nem hiszek a szódnak! A szived mást parancsol, és én annak a szavát követem! Csak azért fenyegetsz, — mert a némaságodat fölverné a szived zokogása, — az elárulna, — megölne . . .! Érzem, — hiába tagadod! Letéphetsz magadról erőszakkal, — elfuthatsz előlem, — hiába minden, — belopózom az álmaidba, — ott leskelődöm, mikor nyugszol, mikor hajnalra kélsz, mikor megkivánod a csókom. Az ételed, az italod leszek, — a levegő, amit beszivsz, — meghallom, mikor

száll hozzám a szíved sóvárgása — és akkor, — akkor minden parancsod elfelejtem... belékapaszkodom a vágyaidba és repülök hozzád. Hiába tiltod meg — hiába...!

KELEMEN Ej, bocsáss, — megőrjítesz...!

KRISZTINA *sikolt.* Sohse látlak többé, Kelemen. Soha! Ne hagyj itt — Jézusom! — ne hagyj itt, Kelemen... *Végigvágódik eszméletlen a padlón.*

KŐMIVESEK *összegyűltek, de egészen az ajtó mellé szorultak, — rémülettel nézik a rettenetes búcsút.*

KELEMEN *mozdulatlan áll az asszony előtt.*

Szünet.

GERGELY *halkan közeledik.* Kelemen! *Kissé erősebben:* Kőmíves Kelemen!

KELEMEN *felocsúdik.* Itt vagytok már?

GERGELY *csöndesen.* Megjöttünk.

KELEMEN Indulhatunk. *Halkan morogva, — alig hallhatóan:* Én kicsi fiam, — kicsi Andrisom! *Tétován áll egy pillanatra.*

GERGELY *szünet után, egész halkan, gyengéden:* Úgy-e, nem mered itthagyni, — tudod, hogy igazat mondott, — hogy utánad megy, — hiába tiltod, — nem a maga akaratából, — a te vágyad húzza-vonja majd maga után...

KELEMEN *egyszerre leráz magáról minden gyöngeséget, — a Végzettel szembeszálló titán hatalmas, rettentő elhatározása óriássá növeli.* Akkor békóba töröm a vágyaimat, hogy meg ne mozduljanak, — nem fogok rágondolni, ha belé halok se, — még az álmaim köré is falat rakok. *A kőmívesekhez, vad, szuggesztív erővel:* Emberek! Halálos nagy pecsét zárja le a kötésünk, ami megöljön bennünk minden gyöngeséget... Esküdjetek: aki asszony megszegi parancsunk, nem tér többé vissza!

KŐMIVESEK *az iszonyattól megdermedve hallgatják.*

GERGELY *kétségbeesetten:* Kelemen! — Ne esküdjetek! — Kössétek gúzsba, megőrült!

KELEMEN *rettentő erővel, de nem hanggal:* Gergely!?...

GERGELY *szünet után, megsemmisülve:* Kelemen... parancsolóm!

KELEMEN Esküdjetek halálos, szent esküvéssel: aki asszony megtöri kötésünk és kijön a várhoz — ott marad örökre, toronyfalba zárva, kövek közé rakva! ... Föld úgy vegye bé testünk, menny úgy vegye bé lelkünk!

KŐMIVESEK *ellenállhatatlan, szuggesztió alatt, tompán, gépiesen:* Esküszünk!

Nagy szünet.

KELEMEN Most már nyugodt vagyok. Olyan a szivem, mint az éjszakai erdő. Nyugodt, csöndes, csak a hajnalt sóvárogja. — Mehetünk! *Elmegy, vissza se néz az asszonyra. A többiek utána. Gergely utolsónak marad, — összezúzva, — egy pillantás — és ő is elmegy.*

Nagy szünet.

KRISZTINA *feleszmél ájulásából, körülnéz, — hirtelen, rémülten:* Kelemen! *Kivülről kürtszó hangzik és egy kikiáltó hangja.*

KIKIÁLTÓ HANGJA *kintről, egyhangúan:* Nemes Déva város tanácsa tudtul adja minden polgárának, hogy senki asszony a várost addig semmi úton el nem hagyhatja, amig Déva várát fel nem épitették.

KRISZTINA *a kürtszóra felfigyel, — hallgatja rettenetes kitőréssel:* Gyilkosok! Gyilkosok! *Zokogva:* Kelemen! Mit

tettél velem?! ... A fiad ... az asszonyod ... uram, én jó uram ... én kegyetlen nagy uram! *A földre veti magát és zokog.*

Függöny.

MÁSODIK FELVONÁS

Sziklás térség Déva vára lábánál. Jobbra hatalmas, égbenyúló toronynak az alja látszik, csúcsívesen boltozott, mély alagútszerű bejáróval, lefelé futó lépcsőkkel. Hátul a szinen végighúzódó bérchát, feltünően magas, kiugró sziklaszállal. Vihar utáni hangulat. Hajnali tüzes égboltozat; később lassan világosodik.

ELSŐ JELENET.

Őrlőc, Halom, kőmívesek.

HANGOK *kívűlről:* Héj! *Más oldalról:* Segitség! Héj!
KELEMEN *hangja kívűlről:* Ide hozzám, emberek!
Kis szünet. Lenn, az előtérben, a sziklákba kapaszkodva, gubbasztanak Halom, Őrlőc és néhány kőmíves. Az alakjuk csak homályosan látszik a hajnali derengésben.
1\. KŐMIVES Jaj nekem! Megvakitott a por!
2\. KŐMIVES Adorján, te vagy?
1\. KŐMIVES Én. Ebbe a sziklába kapaszkodtam, hogy le ne sodorjon a mélységbe a szélvész.
3\. KŐMIVES Micsoda éccaka!
1\. KŐMIVES Akár a végitélet!
ŐRLŐC Megindult a föld a lábom alatt . . . azt hittem, senki se menekszik meg az Isten haragjától!

HALOM *tompa dühvel:* Bár hasadt volna meg a föld alattunk, hogy mindnyájunkat elnyeljen!
KŐMIVESEK *rémülten:* Halom!

Szünet.

1. KŐMIVES *hirtelen:* Jaj, — a gyerekeim ... mi lett velük!?
2. KŐMIVES Teremtő Isten, — mi történhetett lenn a városban ...
3. KŐMIVES A vihar bizton elvitte a házak tetejét.
2. KŐMIVES Ha ugyan romba nem döntött mindent!
1. KŐMIVES Odavesztek, — bizton odavesztek! Hogy nem lehettem ilyenkor mellettük!
2. KŐMIVES *elfojtott keserűséggel:* Átkozott legyen a kötés, ami ideláncolt bennünket!
KELEMEN *hangja kivűlről, nagy erővel:* Hol vagytok, — héj!? Árbócfát hozzatok!
HALOM *gúnyosan kifakad.* Ordits csak, — én ugyan meg nem hallom! A haragos Isten verje meg ezt a munkát, nekem már elég volt belőle!
ŐRLŐC Vigyázz a nyelvedre, Halom!
HALOM *mind szenvedélyesebben:* Hát mért nem rohantok? Nem halljátok, — benneteket szólít! Fussatok csak utána, mint a kerge barom!
ŐRLŐC *csillapitja.* Halom!
1. KŐMIVES Ki mer dacolni vele!?
ŐRLŐC Hát nem láttad, hogy még a gonosz se bir vele? Mikor legnagyobb volt a boszorkányjárás a szélben, ő úgy ment ott fönn a bástyán, mint a testetlen kisértet, a vihar ereje se birt belékapaszkodni. Hogy vágtatott végig a hegygerincen, — öles szálfa a vállán, — mint egy óriás, — a haja lobogott a szélben, — mögötte a piros ég ...!

HALOM *kitörve:* Látom, már téged is megbabonázott, — a te véredet is Ármány tüzeli már, mint az övét! Ördög fut így a szekere után. . . . Azt is elveszejti, aki a közelébe kerül!

1. KŐMIVES Mi lesz hát velünk?!

HALOM Semmi. Tovább rakjuk a követ, — tűrve türelmesen, — örökidőkig, — haszontalan . . . Hát nem kétszer újult már azóta a hold, amióta ránk erőszakolta az esküt — és mondjátok meg, mire jutottunk!?

2. KŐMIVES Még mindig azt hiszi, hogy megépítheti a várát?

3. KŐMIVES Hát nem látja az Isten ujját?!

HALOM Ne reménykedjetek! Ez abba nem hagyja, amíg él! Dacol mindennel, rendületlen! Nincs benne emberi érzés!

1. KŐMIVES Ki ment meg bennünket!?

HALOM *rekedten, őrjöngő indulattal:* Én!

KŐMIVESEK *rémülten húzódnak el tőle.* Halom!

MÁSODIK JELENET.

Előbbiek, Kelemen, majd kőmívesek.

KELEMEN *jön fönn a bércháton, kimerülten, de makacsul lebírva a fáradtságot. Utána lassan néhány kőmíves, majd a többiek is, akik a boltozat alul és más oldalról szállingóznak elő. Fáradt, energiátlan csapat. Kelemen indulata kitör, mikor megpillantja a gubbasztó csoportot.* Hát mindent magam csináljak!? Halom, Őrlőc, hát ti is elbújtatok a vész elől, ahelyett, hogy kivettétek volna részeteket a munkából!? *Az egyik kőmíveshez, aki utána jött, indulatosan:* A többiek hol maradnak?

4. KŐMIVES Jönnek már... mind itt lesznek...

KELEMEN *közben egészen lejött.* Mi dolgotok volt itt?

A kömivesek nem felelnek. Ellobbant már a vihar tüze, — mit reszkettek? Előre, — gyorsan! Be kell tömni forró mésszel a repedéseket. Nézzétek meg, hol pusztított erősebben a szélvész. Mindenki lásson munkához. *A kőmívesek meg sem mozdulnak. Tétován, lesütött szemmel állanak. Kelemen felcsattan.* Nem hallottátok? *Azok nagy vonakodva megmozdulnak, aztán holtfáradtan a sziklákhoz dőlnek. Kelemen kissé lecsillapodik.* Menjetek. Még nincs itt a pihenés ideje.

ŐRLŐC *könyörögve lép hozzá.* Az ember lelke is elfárad olykor, Kelemen. Annak is idő kell a nyugvásra.

KELEMEN *keményen:* Majd nyughattok aztán. Most minden pillanat drága.

HALOM Hiába munka ez úgyis!

KELEMEN *felbőszülten:* Mi...?!

HALOM *bátrabban:* Sohse lesz vége!

2. KŐMIVES Kár is törni magunkat!

HALOM Hadd pusztuljon minden, úgyis pusztulásra van szánva!

KELEMEN Mit mondtál?

HALOM *szenvedélyesen:* Azt, amit itt mindnyájan érzünk, hogy boszorkányság veri a váradat, pokol rontása! Hiába biztattál: hisz azóta se haladunk semmire, amióta asszonyainkat otthagytuk!

KELEMEN *vak dühvel:* Mert csak azokkal törődtök mind, akiket elhagytatok, nem a munkátokkal!

HALOM *kihívó daccal:* Ha ember vagy, te is csak rájuk gondolsz... Gyilkos az, aki olyan éccaka, amilyenre virradtunk, nincs az övéi mellett!

KELEMEN Gyávák! Mért nem szóltatok így, mielőtt a kötést tettük, — mindnyájatokat felszabadítottalak volna! Most már halálig velem maradtok!

HALOM *nagy erővel:* Isten ellen vétettünk, mikor azt a fogadást tettük! Elátkozott embernek esküdtünk, — az ördög tette ránk a kötést. Ilyen esküt nagyobb vétek megtartani, mint megszegni!

KELEMEN *szinte elfullad az indulattól.* Szembeszálltok velem?

HALOM Mint te az Istennel! Mert ő se akarja ezt a munkát! Megmutatta az éjjel!

HARMADIK JELENET.

Előbbiek, Gergely.

GERGELY *lelkendezve fut be a kapubolt alól.* Kelemen... csuda, — égi csuda! Egyetlen fal be nem omlott... egy torony le nem dőlt...

KELEMEN *örömkitöréssel:* Gergely! *Izgatottan:* És a hátsó kapubolt, amit még csak félig raktunk fel... annak sincs baja?

GERGELY Semmi. Minden köve megmozdult, de az egész mégis együtt maradt. A föld megindult és öles sziklák torlódtak a fal alá, — azok tartják száz pillérnél erősebben!

KELEMEN *kitörő újjongással:* Kishitüek! Itt a felelet! Mit akartok még? Istenitélet se döntheti romba, amit megépitettünk! Mit tudtok ti ehhez?... hogy a lelkemben már tetőig rakva állanak ezek a tornyok, — úgy, ahogy az Isten keze rajzolta ki előttem... mert ő inditott el az útamon, most már tudom! *Extázisban:* Villám ha járja tornyomat, csak a köveimet edzi erősebbre, — vihar ha veri bástyáimat, csak a munkám erejét próbálja, — szél ha süvit, csak a falaimat szárítja keményebbre, — föld, — víz, — tűz, — ég, — mind, — mind mellettem áll, engem segít! És legfölül ha

megállok a csúcson, koronás szolgám lesz a hegytető! Kicsi, nyomorult férgek, — hol lesztek ti akkor, mikor az én álmom századok ködén ragyog át?!

NEGYEDIK JELENET.

Előbbiek, Csépán.

CSÉPÁN *csapzottan, egész átázva, hajadonfővel jön.* Jó munkát nagyuramnak!

KELEMEN *megdöbbenve:* Csépán, — mit akarsz itt? — Asszonyod küldött?

CSÉPÁN *rémülten:* Asszonyom...? Hát nincs itt?

KELEMEN Krisztina...? Itt?... Észnél vagy?...

CSÉPÁN Bizony, majd hogy megzavarodtam... Mán egész éccaka hiába kerestük... eltünt, mikor az a szörnyű vihar kitört... Ide kellett jöjjön... tán a szélvész besodorta a kővágóba...

KELEMEN *megrendülve:* Krisztina...! *Hirtelen, szörnyű felindulással mellen ragadja Csépánt.* Mindenütt kerestétek? Ijjas Máténál is? Beszélj!

CSÉPÁN Ott is, — de hasztalan... Ijjas uram maga is keresésére indult a gyepük felé, fáklyásokat is küldetett szét a határba... *Kelemen elereszti.*

GERGELY *felsikolt szörnyű felindulással:* Fussatok, — Teremtő Isten, — ne engedjétek ide!

KELEMEN *keményen:* Megállj!

GERGELY *kétségbeesve:* Kelemen, — mit akarsz...? Hát azzal nem gondolsz, mi történik, ha idejön?

KELEMEN *rémült megdöbbenéssel, halkan:* Úr Isten!

Szünet.

HALOM *élesen:* Érzed-e már, Kőmives Kelemen, az Isten

sujtó kezét? Tudod-e már, mit tettél, amikor otthagytad asszonyod, — ki tudja, kinek a kényére...?

KELEMEN *ordítva:* Hallgass!

GERGELY Meneküljünk erről az átkos helyről!

KELEMEN *a kőmívesek elé áll.* Nem! Nincs menekvés, még ha örökre rabjai maradunk is az esküknek! Amíg mozdulatlan nem áll utolsó köve is ennek a várnak, — én fel nem szabadítlak benneteket! Csak az én testemen keresztül vezet innen vissza az út. És ha észrevennétek, hogy hazaszáll a gondolatom, kössetek gúzsba, — inkább öljetek meg, mielőtt a vágyam elsodorna innen!

ÖTÖDIK JELENET.

Előbbiek, városbíró.

VÁROSBIRÓ *ázottan, kimerülten jelenik meg a bércháton.* Adjon Isten, Kelemen mester!

KELEMEN *a megdöbbenés pillanata után:* Ijjas Máté!

VÁROSBIRÓ Nem vártál, úgy-e?

KELEMEN *a szavába vág, izgatottan:* És Krisztina...? Tán te is őt keresed?...

VÁROSBIRÓ Megkerült. Már otthon van.

KELEMEN Láttad? Nincs baja?

VÁROSBIRÓ *tompán:* Nincs.

KELEMEN *fellélegzik:* Jó Isten! *Újjongva:* Hisz éreztem én: az ő hűséges, bizakodó lelke hozzám szállott, — hogy' is hihettem volna, hogy megszegi a parancsom!? Köszönöm, Máté, hogy ezt hírül adtad!

VÁROSBIRÓ Nem azért jöttem, Kőmíves Kelemen!

KELEMEN *hirtelen, — gúnyos kitöréssel:* Nem...? Hát csak arra voltál kiváncsi, hogyan birkózott meg a szélvésszel

a váram? Még ez az ítéletidő se tartóztatott, azon frissibe akartál gyönyörködni a kétségbeesésemben...!? Hozott Isten, biró uram, — de félek: most az egyszer nem sok örömöd telik majd bennem! — Csépán, jelentsd asszonyomnak: semmi bajom, a várban sem esett kár, — jól imádkozott érte, — mert érzem, hogy csak az ő áldó szava tartotta össze a köveimet! Most már jöhet gonosz irigység vagy pokoli rontás, — egyik se állíthat meg az utamon! — Munkára, emberek! Gergely, — négy emberrel a Péterfiabástyára mégy, estére sárgerendáig rakva álljon a fal! Halom, Őrlőc, ti a Buzogánytorony falán betömitek a réseket! A többiek a belső udvaron állítsák fel az összedőlt állásokat! Magam is tüstént odamegyek! *A kőmívesek szótlanul, letörve távoznak, három különböző irányban.*

HATODIK JELENET.

Kelemen, városbíró.

Szünet.

VÁROSBIRÓ *tompán:* Nem a váradért jöttem, Kőmíves Kelemen. Magad dolgában járok itt. Tudd meg, Krisztina hozzád készül.

KELEMEN *erős indulattal:* Hazudsz ...!

VÁROSBIRÓ Már régen félhetsz tőle, hogy így elragad az indulatod.

KELEMEN Hisz magad mondtad az imént ...

VÁROSBIRÓ Mikor eljöttem, még otthon volt, — de azóta ... ki tudja? ... Talán még ma itt lesz nálad!?

KELEMEN Hiába erőlködsz, Máté! Nem hiszem! Megnyugodott már rég, — hisz olvasom a leveleit. Lehet, hogy

megzavarta a fejét ez a szörnyű idő, de most, ha kaput nyitnál is előtte, nem jönne: az én akaratom fogja ott!

VÁROSBIRÓ Csakhogy: meddig még? Nehéz a próbája, Kelemen; én nem bíznék benne. Két hónapja nem látták, igaz, — elbújt a világ szeme elől, még a kertjébe se ment ki, nehogy a napfény kicsalja szívéből az élet vágyát. Mondják, még hitvesi nyoszolyája is illetetlen áll azóta, nehogy hozzád szálljon az álma és megzavarja a tiédet.

KELEMEN *lelkesen:* Az én asszonyom! Erős asszony, — tudtam, hogy nem csalódom benne!

VÁROSBIRÓ De most mégis kibújt az odújából; kicsalta az ősi ösztön: veszélyben a párja! Ha láttad volna, nem gyönyörködnél így az erejében. Az este, hogy kitört a vihar, hozzám futott, félőrülten a rémülettől... Záportól csapzottan. A lábom elé borult, úgy könyörgött: bocsássam hozzád, nem maradhat otthon, — most, — ilyen vészben melletted a helye...

KELEMEN *megrettenve:* Hát nálad volt, — mégis...? Máté!? És te...? Elrejtetted...?

VÁROSBIRÓ Kelemen!

KELEMEN Csépán azt mondta, hogy nem találták meg — ott — a házadban...

VÁROSBIRÓ Akkor nem is keresték még...

KELEMEN Hát...?

VÁROSBIRÓ Zuborgány vitte haza, félig önkívületben. Halálos gyűlölettel átkozott meg, — amért nem engedtem hozzád.

KELEMEN És aztán...? Ne gyilkolj, az Istenért!

VÁROSBIRÓ Aztán...? *Szünet.* Éjfél felé, — épp a legveszettebbül tombolt az orkán, — újra felvernek: Krisztina

nincs sehol, — eltűnt az ágyából! — Vakon, találomra, átrohanok a Sánczözön, a latorkert felé, — a dombra érve, meglátom a villámfénynél ... épp akkor gázolt át a megáradt patakon ... a híd alig száz lépésnyire, de az ő vágyódása a legrövidebb utat kereste hozzád ...! — Mire odaértem, már ott feküdt eszméletlen a csatakos füvön. Úgy vittem haza a karomon ...

KELEMEN Máté, te?!...

VÁROSBIRÓ Én és most azt mondom: ha meg nem állsz az utadon, megölöd. *Kitörve:* Feláldozod egy rémképért, — ezért a várért, aminek még a gondolata is istenkísértés! Ha a meredek szélén járva a nap fényébe káprázik a szemed és a felhőktől tanulsz beszélni: minő jusson viszed őt is magaddal, hogy veled együtt ő is beleszédüljön az örvénybe ...?

KELEMEN *nem is figyelt rá.* A karodon vitted haza ..?! És én nem lehettem ott, hogy szétroppantsam a szorítását!

VÁROSBIRÓ *kitörő indulattal:* Oh — bár ott lettél volna, hogy a féltéseddel felkorbácsold a gyűlöletem, — pokollá kergetve a gyávaságomat! Mert gyávaság volt, semmi más!

KELEMEN Megőrültél?

VÁROSBIRÓ Lehet. Nem volna csuda. Tudj meg hát mindent, ha már ez a sorsunk. *Csöndesen, komoran:* Halálosan gyűlöllek, Kelemen. Nem a váradért. Érte. Krisztináért. Egy rettenetes sötét reménykedésnek éltem eddig, — most vége. Az éjjel bizonyosodtam meg róla, mikor a karomon vittem. Eszeveszetten futottam át vele a réten, — féltékenyen magamhoz szorítva ... hisz a Magasságos szent akarata adta a kezembe, hogy vigyem el magammal, ahol nem akad rá senki! De akkor ... egyszerre földhöz csapott az orkán ... és ahogy ott térdeltem előtte a földön, hirtelen

ráeszméltem: milyen lesz az ébredése, ha engem lát meg először! Úgy tetszett, mintha csukott szeméből rámvillant volna egy rémült pillantás — s éreztem, hogy ez világgá kerget majd! Megcsapott az ajka forró lehellete, de ellenálltam a kisértésnek, már csak arra gondoltam, hogy az üdvössége van a kezemben. És — hazavittem.

KELEMEN *rettenetes gyötrődéssel:* Bosszúálló Isten! És ha most — hazudnál!? — Irtózat!... Ha akkor ott...!?

VÁROSBIRÓ *felordít.* Kelemen! Jaj neked, hogy erre gondolni mertél! Ez üldöz majd egy életen át! *Szünet.* Az én erőm is csak eddig tartott. Lóra kaptam és áttörtem a viharon. Ha még egy percig ott maradok mellette, nem állok jót magamért. Ezért menekültem hozzád, — ő elöle — és most a Jézus hét sebére kérlek, mentsd meg öt magadnak, — vidd el messzire innen, hogy ide ne jöhessen — a váradhoz, — és ölj meg engem, hogy soha eszembe ne jusson ez az éjszaka!

KELEMEN Megbecstelenitette a szennyes érintésed, — a lehelleted mérge elsorvasztja...!

VÁROSBIRÓ Hát ölj meg azért, hogy bosszút állhass érte!

KELEMEN *nagy lelki küzdelem szünete után, fenséges erővel, hidegen:* Nem. Ma még az adósod vagyok. Meg kell épitenem a váratokat. És te is adósom vagy, a kételkedésedért, az irigységért, a gáncsért, amit az utamba vetettél. Nem menekülhetsz elöle. Előbb még látnod kell a diadalomat. Csak aztán vívok meg veled, hogy számon kérjem tőled ezt az éjszakát is.

VÁROSBIRÓ *kitörő ádáz dühvel:* A diadalod?! Csak ez jár az eszedbe még most is, mikor tán már halálra vált az, aki imád? De mit törődsz te vele, hiszen csak a diadalodnak élsz hét év óta, hogy fölibém kerekedhess. — Most, — most már tisztán látom a te egész önös hitványságodat, — hiszen

téged csak a féktelen győző vágya hajtott mindenben; Krisztinát is csak azért hódítottad el tőlem, — hogy győzhess, — az újmódi is csak arra volt jó, hogy a régit fölrúghasd, — ezt az egész várat is csak azért akarod olyan dühödt akarattal, hogy diadalmaskodhass fölöttem. — Az álmaid, a vágyad, a szerelmed, — mind csak játék volt, — neked csak a diadal mámora kellett! De nem zártuk még le a számadást! — Nem akarsz most megvívni velem, — vigyázz, — el ne késs, — vigyázz, — eszembe juthat nekem is az adósságod és akkor a pokol minden rontása utat talál hozzám, nem az asszonyodért, — nem, — de a váradért, a dicsőségedért, a diadalodért, — mert most már látom: csak ezért állunk ma szembe! Hát ölj meg, — mondom, — fogass le az embereiddel, — mert nincs már más, amit a gyűlöletem árja elé vethess...! *Elrohan.*

KELEMEN *megkövülten néz utána, amint eltűnik a bérchát kanyarulatánál. Szünet. Most hirtelen fölrohan a bércre, utána, de az első fordulónál, az út mellett kiugró meredek sziklacsúcson, mintha épp az útjába állna, hirtelen feltűnik a boszorkány, nem mint realitás, hanem mint misztikus megszemélyesítője annak a látomásnak, ami Kelemen lelkét majdnem az őrületbe kergeti.*

HETEDIK JELENET.

Kelemen, Ábránné.

ÁBRÁNNÉ *suttogó, kísérteties hangon:* Fuss utána, vágd a nyakába a gyilkod, — az övé volt az asszonyod, — szerelmesen ölelte a karja, — forró lehellete perzselte az ajkát, — most ennek az íze hajtja hozzá vissza, — nem a gyűlölete! Száz megálmodott csók után megkívánta a századiket, — az igazit — és aztán... kitárja előtte a kaput,

hogy hozzád rohanjon, a halálba... Fuss utána, borulj a lába elé, úgy könyörögj: ne tegye! Mit tétovázol? Rohanj! Késő már! Most ugrik nyeregbe! Vágtat! Már lenn van a külső gyepünél! Késő!

KELEMEN *megtántorodott, a jelenés megrémítette, most magához tér, őrjöngő dühvel:* Átkozott némber! Megint az útamba kerülsz?! Hogy jöttél ide?

ÁBRÁNNÉ Rontás szele hozott, — villám kigyója röpitett... *Gúnyosan fölkacag.* Jobban ismerem én a várad minden rejtekét, mint te magad... én keverem a mortályt vihar tüzével, — én járok ott a tornyok meredekjén, ha éjszaka megindul görögve a kő...

KELEMEN Pokol égessen hamuvá, te átkozott te... te...!

ÁBRÁNNÉ Én rajtam nem fog az átok, Kelemen, de téged utólért már! Jön már a fekete madár, — hallod-e, hogy csattog a szárnya a bércen? Látod-e tűzjelét az égen? Hunyd be a szemed, — erősebben, — hogy azt a másikat se lásd, aki a nyomában szárnyal... mert közeleg már az is, — a másik madár, — az aranyos szárnyú... Vagy azt hiszed, benn marad a kalitkájában, mikor a vágya messzi sodorja, a párjához?! Hiszen te magad se kivánod, hogy otthon maradjon, — a te dühödt vágyad húzza-vonja, hogy ide röpüljön, — ha belépusztul is, — csakhogy egyszer a karodba szoríthasd!

KELEMEN *fölordít.* Hazudsz! Nem akarom! Sohase akartam! Hallgass, átkozott!

ÁBRÁNNÉ Hiába tagadod... Most már hiába futsz a sorsod elől, — késő! Én láttalak felszökni a Határhegyre, ahonnan idevillan a házad tornya, — én belopózkodtam a gondolataiba, hogy hírt adjak neki rólad! Most minden úgy lesz, ahogy magad akartad! Csak egy mentség van még:

szegd meg az esküdet, rohanj, hagyd itt ezt a kőhalmot... Siess haza, tán még jókor érkezel, — ha útban éred, ültesd a lovadra és mint a szélvész, menekülj innen... *Kacag.* De nem... nem mégy te már sehová, — itt maradsz, ahol a fiam kiontott vére keríti a kört, — innen ki nem szabadulsz már, — az lesz a sorsod, ami az enyém: halálig őrzöd a sírját! Betelt a végzeted, — jön már, — közeleg... *Legerősebben:* Most, — itt az ítélet napja, — megesküdtetek, tudom: „Akinek asszonya hamarább jő ide...“

KELEMEN *őrjöngve rohan a szírtnek.* Ringyó!

ÁBRÁNNÉ *kacag.* Szeretnéd, ha megkaparintanál, úgy-e? Velem megtennétek, — tudom, — de vele?! Lássuk csak! Itt van már, — szaladj eléje, — micsoda ölelkezés lesz ez, — két hónapja vágyik rá a karod... De nem, — taszítsd le inkább a hegyről... már késő, — hahaha! — Itt van, amit magad óhajtottál, Kőmíves Kelemen! *Szörnyű kacagással tűnik el a szirt mögött. Abban a pillanatban lenn, a mélyből felhangzik Gergely kétségbeesett kiáltása.*

GERGELY *kívűlről:* Kelemen! Jön! Jézusom! Krisztina jön!

KELEMEN *Ábránné utolsó szavai alatt tehetetlenül, félig őrülten áll, maga elé meredten. Most iszonyodva felordít:* Pokol káprázata, — őrületbe kergetsz...! *Elrohan a bércen át.*

NYOLCADIK JELENET.

Gergely, majd Krisztina.

GERGELY *jön, — rémülten kiabál:* Kelemen! Kelemen! *Visszaszalad, — szörnyű izgalommal néz lefelé.* Ő — ő az... lovon jön, hogy' leng a ruhája a szélben! Hej, Úristen, most tégy csudát!... Tüzes nyilad csapjon az útjába... Törd el

a lova lábát, hogy soha ide ne érjen...! Állítsd meg, Isten!... Krisztina... Krisztina...! *Elébe rohan őrjöngő rémülettel, — aztán megáll.* Itt van...

KRISZTINA *lihegve, kibontott hajjal, lelkendezve rohan be.* Hol van Kelemen?

GERGELY *az irtózattól szinte megnémul.* Krisztina...

KRISZTINA Hol van?

GERGELY *szörnyű felindulásban:* Nem... nem szabad, hogy itt találjon!

KRISZTINA Jézusom! Rászakadtak a bástyák az éjjel, — tudtam, — jól tudtam, — megölte az Isten haragja...!

GERGELY Hallgass, Krisztina, — neki nincs semmi baja... de...

KRISZTINA Semmi...!? Istenem, — jó Istenem!

GERGELY De te... Krisztina... Ha meglátnának, — a halálod lenne!

KRISZTINA Csak Kelement láthassam!

GERGELY Te nem tudod... megesküdtünk, szörnyű esküvéssel...

KRISZTINA Ej, bocsáss!... A biró is ezzel rémített az úton. Mint az eszeveszett kapaszkodott a lovam zablájába... úgy könyörgött, hogy ne jöjjek... De hátha a kardos angyal állt volna az utamba, meg tudott volna-e állítani a félúton!? ... A lovam is, — mintha a vágyam vihar erejét oltotta volna beléje, — úgy tépte ki magát a kezéből... Bocsáss, — nem félek semmitől! Engem véd az uram erős karja!

GERGELY Kelemen? Hisz ő is megesküdött...

KRISZTINA *fölkacag.* És te azt hiszed, hogy ő?... Ej, bocsáss, esztelen!

GERGELY Krisztina, könyörülj... higyj nekem, — menekülj innen, — senki se tudja még, hogy itt jártál...

KRISZTINA Láttak. Halom is, Orlöc is ott állottak a hátulsó bástyán, mikor leszálltam a lovamról.

GERGELY Akkor az Isten legyen nekünk irgalmas!... De nem ... én felelek mindenért, — csak téged ne leljenek itt, — én nem félek a köveiktől, — nekem gyönyörűség érted a halál is ... Csak te menekülj, Krisztina!

KRISZTINA Én az uramnál maradok!

GERGELY *végső kétségbeeséssel:* Megölnek, Krisztina! Meghalsz, — kövek zúzzák össze gyenge tested, — gyilkosok kezébe estél, menekülj, Krisztina!

KRISZTINA Még ha úgy lenne, akkor se tántoríthat el semmi az akaratomtól! Az uramhoz jöttem ... Nem félek semmitől ... Látnom kell, minden áron ...

KILENCEDIK JELENET.

Előbbiek, kőmívesek.

A kőmívesek egyenkint jönnek jobbról-balról, lassan, komoran, szótlanul. Néma csendben, fenyegetően állanak Gergely és Krisztina köré.

KRISZTINA *erőltetett vidámsággal:* Adj Isten, jó munkát, Halom uram ...

HALOM *nem felel.*

KRISZTINA *zavartan elfordul, Őrlőchöz:* Őrlőc bátyám, hogy van kegyelmed? ...

ŐRLŐC *nem felel.*

KRISZTINA *egyre zavartabb lesz, Adorjánhoz:* Violka asszony nálam járt a héten ... egy motolla kendert kért ... adtam néki ... *Hirtelen elhallgat s dermedten, fokozódó rémülettel nézi a kőmíveseket, akik halálos csendben állanak. Felsikolt, vad nevetésben tör ki, amely a síráshoz áll közelebb.*

Szünet. Merőn néz a kőmívesekre. Miért hallgattok? Feleljetek! . . . *Sikoltva rohan Kelemenhez, aki a kapubolton át jőn.*

TIZEDIK JELENET.

Előbbiek, Kelemen.

KRISZTINA *hozzá rohan.* Segits, Kelemen! — Gyilkosok, megölnek!

KELEMEN *megáll, megrázkódik, a rémülettől nem tud szólni; mereven, mozdulatlanul néz Krisztinára.*

KRISZTINA Kelemen! *Kitárja feléje a karját, Kelemen meg sem mozdul, Krisztina visszariad.*

KELEMEN *igen nagy szünet után, tompán:* Miért jöttél ide?

KRISZTINA Hogy lássalak — és . . . úgy remegtem érted, — az éjszaka . . . jaj, hogy küzködtem a rémséggel . . .! *Szünet. Ijedten néz rá.* Kelemen!

KELEMEN Miért jöttél ide?

KRISZTINA Még kérded? Nem elég, hogy itt vagyok? Hát a te szived nem kivánkozott utánam? Úgy jöttem, szállottam, mint a levél, akit a vihar sodor. Hát te nem éreztél föl magányos éjszakán a szived tüzes lángjára? Téged nem égetett a búcsúzás csókja? *Szünet.* Ne nézz úgy rám, — Istenem, — ne nézz úgy rám!

KELEMEN Miért jöttél ide?

KRISZTINA Szüzanyám, ne vedd el az eszem! El kellett jöjjek . . . a biró úgy vitt haza a karján . . . eszméletlen . . . Jaj, — iszonyat — és azt álmodtam, hogy az ágyam szélén ül és néz . . . egyre néz . . . még most is éget a pillantása . . . Hogy maradhattam volna otthon?! . . . El kellett jöjjek, — még ha a vigyázók lándzsájára kerülök,

akkor is! De velem volt az Isten, — a vihar szétszórta őket — és kitárult a kapu az én nagy vágyódásom előtt! Nem akartam én megszegni tiltó szódat, de nem tudom mi lehetett: egyszerre valami rettentő akarat fogott meg és ide hozott. Azt gondoltam, hogy te hivsz, te akarod, hogy jöjjek . . . Te akarod . . .

KELEMEN *megrendülve, tompa kétségbeeséssel:* Ezért jöttél hát ide?!

KRISZTINA *reményre kap.* Ezért . . . *Egy pillanatig vár.* De most úgy látom, mégse akartad . . . Meg sem is csókolsz . . . Egy jó szavad sincs hozzám. Úgy nézel rám, mintha halálos bűnnel vádolnál. Pedig én nem tudtam, — én csak gyenge asszony vagyok, — ugy-e, nem tudhattam? . . . Most már látom, hogy te nem akartad, hogy nem ezt akartad. Látom. Olyan idegen a pillantásod, éles tőr a szavad. Nem birom tovább. Inkább visszamegyek.

KELEMEN Innen többet el nem mehetsz!

KRISZTINA *megdöbbenve néz rá.* Kelemen! Kihez szólasz? Keresem a hangod, nem ismerem. Nézem a szemed, nem ismer meg engem. Mintha már nem is te lennél....

KELEMEN Hozzád szólok, Krisztina! A halálba jöttél ide!

KRISZTINA Nem értem... Semmit se értek . . . *Rémülten felsikolt.* Isten anyja, ne hagyj el! *Rátekint a kőmívesek kemény, mozdulatlan arcára, aztán Gergely felé néz.* Igaz volna? Igaz? . . .

KELEMEN Igaz!

KRISZTINA Kelemen, . . . te . . . te megtennéd . . . te megbirnád . . . ?! Jaj nekem!

KELEMEN Megesküdtem!

KRISZTINA Nem . . . Ilyen esküt nem tesz ember! *Vadul átöleli.* Ne őrjits meg, Kelemen. Az uram vagy! . . .

A gyilkosom lennél? Te, akinek a lyányságomat adtam, a csókom, az ölelésem, mindenem?!... Nem lehet! Ébressz fel! Lidérc nyomja a mellem! El, — el innen!... Hiszen én — szeretlek! *Görcsösen belékapaszkodva zokog.*

GERGELY *kétségbeesetten hozzájuk rohan.* Kelemen, az Isten nem akarhatja ezt! Akárhogy volt, — ezt nem láthattuk! Vidd el innen az asszonyodat.

KELEMEN Hallgass!

GERGELY *mind vadabb kitöréssel:* Nem hallgatok! *A kőmívesekhez:* Emberek, hiszen ti se kivánhatjátok!... *Azok meg sem moccannak.* Ugy-e, hogy nem? *Visszafordul Kelemenhez.* Nézz rájuk, — bátran elviheted, — itt senki se mer kezet emelni rád... kőbálvánnyá dermedt itt mindegyik... utánatok se néznek... *A kőmívesekhez:* Emberek... szabadítsátok fel... szaggassátok szét azt a hitvány esküt... hiszen akkor mi is fölszabadulunk mind!... Kelemen! Mindnyájunkat boldoggá tennél, — menj, — menekülj, — vidd el Krisztinát, idegen országba, ahol senki se ismer, ahol senki se tudja s te is elfelejted, hogy valaha, — egyszer életedben, — gyenge voltál.

KELEMEN Hallgass! Hiába minden. Nem mehetek el innen. Ez a vár utánam jönne s álmatlan éjszakáim sötétjébe meresztené csonka tornyát, amit nem raktam tetőig. Utánam jönne, kisértene, mint a lélek, aki hazajár a régi házba. Húzna, csalogatna, vádolna... megölne! Nem lehet megszöknöm előle, még ha a világ négy tája húzná is fel előttem sorompóit. Ezért a várért éltem, küzködtem eddig... ezek a kövek élni akarnak, a magam pusztulása árán is... és ha a vérem hullását követelik, — én odaadom.

KRISZTINA A várad?! Hát több lehet ez, mint egy szerelmes szavam... több, mint a házad, ahol én gyújtottam

meg este a lángot a tűzpadon... több a fiadnál, mindennél, amit az én életem adhatott neked?...

KELEMEN Megesküdtem!

GERGELY *őrjöngve:* Hazugság, hazugság, amit mondasz! Te nem lehetsz a gyilkosa! Én is esküt tettem, de most mégis azt mondom, — aki hozzányúl, a két kezemmel fojtom meg, ha pokolra jutok is érte... Téged is, Kelemen...

KELEMEN *csendesen, rettentő nyugalommal:* Gergely! *Gergely megtörik a vádoló megszólításra. Kis szünet után:* Itt nagyobb úr áll törvényt nálunk!

GERGELY *lehajtott fejjel, könyörögve:* Kelemen...

KELEMEN Ha én megállom panasz nélkül, kinek lehet még szava? Mit mondhatsz te, ha én már hallgatok?

Szünet.

KRISZTINA *csendesen zokog.* Magasságos Isten! Miért engedted ezt?... Miért engedted, hogy ide jöjjek?

KELEMEN *halkan, suttogva, de emberfölötti erővel:* El kellett jönnöd Krisztína, én tudtam, hogy el kell jönnöd. Éjfélkor, ha felriadtam, könnyű őzlépésed vigyáztam a haraszton. Rettegtem tőle, hogy eljössz és mégis — kivántam. Talán akartam is. El kellett jönnöd, én csábitottalak ide, magam akarásánál erősebb vágyódással!... Most már tudom, hogy fölépül ez a vár!

KRISZTINA Nem értem, Kelemen. A váradért kell nekem meghalnom...? *Zokogva:* Istenem, Istenem!...

KELEMEN *szünet után.* A váramért. Igen. *Szünet. Nagy elhatározással, keményen, majdnem monoton hangsúllyal, mint a kivégzés dobszója kopog minden szava.* Két hónapja elmult, esküvel esküdtük: fölépitjük Déva várát, ha a vérünk árán is. Eszetekbe van még?

KŐMIVESEK *halk kórusban:* Mintha ma lett volna!
KELEMEN Két hónapja elmult, fennen parancsoltuk: senki asszony addig ide nem jöhet ki, ameddig a munkánk végezetlen lenne. Eszetekbe van még?
KŐMIVESEK Mi nem felejtettük.
KELEMEN Én sem felejtettem. Erős esküt tettünk: akinek asszonya legelébb jő ide, nem megy többé vissza! *Csend.*
KRISZTINA *fölsír:* Erőt adj, Istenem!
KELEMEN *keményen:* Aki esküt szegne, olyan nincs közöttünk. *Szünet után emelt hangon:* Csak egy. Én, magam. Most már bevallhatom. Én megszegtem a kötést. *Szünet. A megdöbbenés halk moraja. Kelemen magához vonja Krisztinát, szerelmes gyengédséggel:* Én akartam, hogy idejöjjön, az én vágyam szállott érte, hogy idehozza, gyönge akaratát hamuvá perzselte az én izzó lelkem lobogása. Vérre szomjas itt minden kő, de ez a vér ne csak az ő vére legyen... Én, magam akarom elhallgattatni ezeket a sikoltó, telhetetlen köveket... Itt vagyok. Elkészültem. Magam akarása, magam lakolása. Falazzatok be a bástya falába mind a kettőnket, hogy örökre csend, halálos csend legyen a váram körül, hogy soha többé panaszra ne nyiljon a kövek szája. Kövezzetek halálra, emberek!
Szünet. A kőmivesek mind egy helyre tódultak a boltíves kapu alá. A tanácskozásuk egy-egy összenézés.
KŐMIVESEK *egyszerre, tompán, nagy erővel:* Nem?
KELEMEN *megdöbbenve ijed a lázadókra, aztán fenséges erővel:* Követelem! Uratok vagyok... békótok kulcsa az én kezemben van... Én akarom — és ti engedelmeskedtek!
KŐMIVESEK Nem.
KELEMEN Esküszegők!... Emlékezzetek!... Föld kiveti testeteket... poklos tűz emészti meg csontjaitokat...

ŐRLŐC Neked élned kell, míg zászló leng azon a tornyon. Emlékezzél.

KŐMIVESEK *monoton kórusban:* Emlékezzél!

KELEMEN Micsoda hatalom köthet engem az élethez, ha én nem akarok élni?

ŐRLŐC Az esküd, — az eskünk, aminek erejével zsarnokmódra idekötöttél bennünket a váradhoz, gúzsba szorítva, megfojtva az emberségünket! Kellene most a szabadulás, ugy-e, akár a halálba is? — Ó, mink is hányszor választottuk volna! Akkor te tartottál fogva, most mi nem engedünk, amíg nem áll ez az átkozott vár, ahogy ígérted! Addig a miénk az életed.

KELEMEN *megdöbbenve:* A tiétek?!...

KŐMIVESEK Addig élned kell!

KELEMEN *kétségbeesve:* Élnem kell! Iszonyú kötés, átkozott legyen a pillanat, amelyben megszületett! Csak gyorsan... ne késsetek soká... Kőmíves Kelemen most megfizet mindenért, ha a szive beleszakad is...! *Krisztinához, akit átölelve tart:* Krisztinám, — én asszonyom... itt útat váltunk... Én nem mehetek már veled... nem szakadhatok el ettől a vártól, — mert ez a vár — én magam vagyok! Azt hittem, hogy a bástyáim tovább élik az én életemet, — mint ahogy a fiam tovább él, ha én már nem is vagyok; — de nem, — ezek a kövek elevenen akarják az életem, — csak a te véredre szomjasak... az kell nekik, hogy megéljenek! Csak úgy állhat itt felhőket súrolva minden fal, ha a te tested, a te véred, a te sikoltásod tartja össze a köveit! Ezért kellett nekem idejönnöm tőled, — ezért nem mehetsz el te sem innen most már!...

KRISZTINA *kitörő rémülettel:* Nem, nem akarok meg-

halni ... Itt, itt akarok élni, veled, — élni! Ne engedj, ne dobj eléjük ... csak ma ne még, holnap ...

KELEMEN Krisztinám!

KRISZTINA Ne nyúljatok hozzám, — még ne, — várjatok, — várjatok, — tizenkét gyilkosok, — amíg búcsút veszek, csak addig várjatok. Amíg búcsút veszek szép kicsi fiamtól ...

KELEMEN *megtörve:* Nem mehetsz már vissza!

KRISZTINA Még a halottnak is hármat harangoznak, én árva fejemnek egyet sem kondítnak?! Jaj, nagy erős Isten, behunytad fölöttem mind a két szemedet! Kelemen uram! *Zokogva Kelemen keblébe temeti az arcát és így marad a karjában mozdulatlan, a sírása is elhal lassan.*

KELEMEN *nagy szünet után, tompán, csendesen, de a nagy elhatározás szilárdságával:* Fogjátok, — szép gyöngén, — vigyétek, gyenge teste hamva állítsa meg magos Déva várát! *Megcsókolja a homlokát, óvatosan, hogy föl ne keltse ájulásából.* Én asszonyom!

Szünet. A kőmívesek mozdulatlanul állanak.

ÖRLŐC *szünet után, keményen:* A Kunok udvarán várunk! Te vezesd oda asszonyodat! Mi addig megbontjuk a falat! *Megfordul, a kőmívesek vele mennek kegyetlen, tudatos egyformasággal a boltíves kapun, lefelé. Vissza se néznek.*

Szünet.

GERGELY *egy szikla mellett, a kapu közelében térdre esik és hangosan zokog.*

KELEMEN *szünet után, nagy kétségbeesés sóhajával:* Még ezt is! *Lefekteti a gyepágyra az ájult asszonyt és mellé térdel.*

Szünet.

KELEMEN *egész csendesen, mélységes fájdalommal:* Krisztina... én öljelek meg?... Ezzel a kézzel, amely szerelmesen ölelt annyi éjszakán? A hajad aranyát mik simogatták, az újjaim, most a szemedet fogják le? Hiszed-e, hogy megbírom tenni a lehetetlent, Krisztinám, — én gyönyörűségem?!

KRISZTINA *felnyitja a szemét, lassan felül, mintha nehéz álomból ébredt volna. Végtelen egyszerűséggel, szinte együgyű naivitással:* Kelemen, — otthon voltam, Andriskánál. Búcsút vettem tőle. Most már nyugodt vagyok. Mehetek. Olyan csendesség szállott a szívembe; tudom, sohse válok meg tőletek. Csak most, — egy szempillantásra, — de ez a válás nem sajog úgy, mint a multkor... Miért is éljek még? Jobban már úgy sem szerethetsz... Hiszen attól sem féltél, hogy elveszejtesz, ha magadhoz hívsz, — olyan nagyon vágyódtál utánam. Mert nem a váradért, — hiába áltatod magad, — nem is, hogy a véremet vedd, hanem, hogy megölelj, azért hívtál ide! — Mégis, én másképp szerettelek... én csak az asszonyod voltam, a párod, a feleséged... bocsáss meg, hogy nem tudtam az lenni, aminek kívántál. Látod, most is, amikor már nem gyűlölöm ezt a kőhalmot, még most is csak azt siratom: miért nem lehetett olyan a mi sorsunk, mint annyi másé? — Miért nem tudtál te építeni úgy, hogy örülhess az életednek, nekem, meg a fiadnak is? Miért kellett olyan vágyadnak lenni, amihez én ne érjek föl gyenge asszonyésszel? Csillagok írják a rendelést: mi nem illettünk egymáshoz. Én csak szeretni tudtalak, ahogy az Isten tudnom engedte. És most... meghalok... nem tudom: miért... nem értem: miért? Valami megfoghatatlan szépért, a te egyetlen álmodért, így mondod te, — de én... én úgy érzem, csak azért, hogy te tovább élhess, amíg beteljesül az álmod!

KELEMEN *mérhetetlen daccal lerázza magáról az elérzékenyülést. Kemény elhatározás, merev gög takarja nagy kétségbeesését, ami — hiába fojtja el — kicsendül a szavaiból:* Azért. Igen. Teljesülnie kell. Az Isten szörnyü, kegyetlen ereje bennem, — az legázol a szivemben minden gyöngeséget, ami hasonlóvá tenne másokhoz. Igen, — azért akartam olyan gyilkos erővel, hogy utánam jöjj ide; föl kellett áldozzalak a váramért, hogy egyedül neki élhessek eztán. Rajta kivül ne kössön az élethez semmi. Menj! Ami másnak öröm, üdvösség, élet, annak még a gyökerét is kiszakitom a szivemből! Nem emlékeztem a nevetésedre, most már a sirásodra sem akarok emlékezni! El akarom felejteni, hogy valaha voltál, hogy hallottam a hangod, hogy gyönyörködtem két szemed csillagában! El akarom felejteni a nevedet is, azt is, hogy ember voltam valaha! Kőmives vagyok, semmi más! A váramat akarom!

KRISZTINA A váradat!... A tied vagyok — és mégis ezt választod. Soha, soha ilyet asszony fel nem foghat! Talán éppen ezért kell elmenjek... Ez az asszony sorsa, — ez?!... Istenem...?! Maradj itt, ne gyere velem, — visszajövök! Akarod, hogy visszajöjjek hozzád? Nem akarod?! Várnak rám, — megyek — és nem értem, hogyan bocsáthatsz el?! Még csak nem is nézel rám... Elfordulsz, hogy az utolsó pillanatban se láthassam meg a szemed, amely értem borul könnybe... ne érezzem a boldogság forró zsarátját, amely a szivemben érted, csak te érted omlik hamuba!... Kelemen, igazán el akarsz felejteni?... El tudsz felejteni?... *Megáll, visszafordul.* Isten veled! *A térdelő Gergely fejét megsimogatja és elmegy a kapunyiláson át.*

KELEMEN *mereven, mozdulatlanul áll.*

GERGELY *térdelve, kiterjeszti utána a két karját, mintha víziója lenne s egy megdicsőült mártírt látna.*

Igen nagy szünet.

Egyszerre most itt, most ott, amott, lenn és fönn, minden oldalról, alig észrevehetően kezdődő, majd lassan erősbödő halk kacagás töri meg a csendet; egész szimfóniája a kisérteties nevetésnek. Kelemen fölrezzen letargiájából. Gergely az egészből semmit sem hall, marad az előbbi helyzetben, felemelt karokkal, térdelve. Most hátul a mélyből fölsivít a boszorkány rettentő, gúnyos kacagása hallatlan erővel, amelyet erős crescendóban kisér az előbbi hangzavar. Az egész szín megtelik a borzalmas, diadalmas gúny nagy erejű, diabolikus nevetésével. Kelemen megborzadva hallgatja, aztán hirtelen fölordít és fölrohan a bérchátra.

KELEMEN *ordítva:* Pokol szemete...!

ÁBRÁNNÉ *hangja hátul, a mélyből:* Most már építheted a várad, Kelemen!

KELEMEN *egy óriási sziklát gördít a mélységbe, amely félelmetes robajjal esik le. A kőokozta zajra borzalmas halálordítás felel a mélyből. Utána ijesztő csend.* Az Isten régen nem beszél már... most már az ördög is hallgat. *Szünet. Lejőn és megáll a bérchát közepén.* Magam vagyok. *Amikor leér, Őrlőc és két, három kőmíves sápadt, fölindult, összetört reszkető alakja jelenik meg egymásután a boltozat alatt; szeműket a földre szegzik. Tehetetlenül megállnak. Úgy jönnek, mint akik nem nézhették a borzalmat.*

ŐRLŐC Kelemen! Asszonyod megszánta kemény sorsunkat: maga hajtotta végre az itéletet.

KELEMEN *értetlenül, mereven bámul rá.*

ADORJÁN Az Ördöghasadék mélyéből ember még nem került fel elevenen.

KELEMEN *megtántorodik, egy sziklának dől, majd összeroskad.*

Szünet.

ŐRLŐC *keményen:* Mehetünk már?... Ez volt hát az a nagy cél, ami felé rohantál, Kőmíves Kelemen?! Építeni hittál ide, nem hóhérmunkára!

KELEMEN *feláll, megkapaszkodik a sziklában, aztán hatalmas, mindennel dacoló, szinte földöntúli erővel:* Építeni!...

Függöny.

HARMADIK FELVONÁS

Korai gótstilü toronyszoba Déva várában. Balra erkélyes ablaknyilás, nehéz függönnyel, jobbra nagy ajtó, lefutó lépcsőkkel. Hátul egy fülkében kis csigalépcsőre nyiló ajtó. A fal mellett medvebőrös heverő. Fáklyavilág. Kinn őszi este.

ELSŐ JELENET.

Gergely, Csépán.

GERGELY *az ablaknál áll s nyugtalanul kitekint, kivülről ünnepi zene, utána örömzaj. Gergely egyszerre a jobboldali ajtóhoz fut s felrántja. A lépcsőn Csépán jön fel.* Mi az, Csépán? — Siess! — Jó hírrel jössz?

CSÉPÁN Avval. Nincs itt nagyuram?

GERGELY Nincs. Nyugodtan szólhatsz. Mind lenn vannak a kápolnában a hálaadó létánián. De szólj már. Minden pillantásban jöhet. Útban vannak?

CSÉPÁN A poganykúti dülőnél hagytam el a kocsikat a nagy torlódásba. Annyi ott az ember, mint szérün a polyva. Mind siet, félti az irháját, meg a cók-mókját... Pedig nincs okuk rá. Aszondják, Saul vajda szétvert a besenyők közt. Belételik jó egy hét, amig összeszedelőzködnek. Aztán a Fejérvári út felől is elénk került hétszáz lovas, Benő püspök úr emberei. Azok lepték el az utat... meg az a sok szekér, teli liszttel, aki a várba igyekszik mind...

GERGELY Mért hagytad ott őket? Hátha bajuk támad?
CSÉPÁN Nem köll félni, Gergely uram, gyünnek azok szép rendbe, akár a parancsolat. Ha lassabban is kicsinyég, de gyünnek. Az úrfi el is aludt a Sára karjában ... Csak a kisasszon siettetett, a lelkem ... de hát mit csinájjak én magamra? Én csak egy ember vagyok, annyi sok közt ... elküldött hát, hogy üljek lóra és jelentsem Gergely úrnak az elindulásuk ...
GERGELY Csak el ne késsenek?! ... Már vége a létániának ... hallod? *Kinn moraj, lárma.*
CSÉPÁN Esti harangszóra itt lesznek ... Hogy sajnálja majd az úrfi, hogy nem lehetett itt, mikor fölvonták a toronyra a zászlót. Képzelem, vót itt nagy lakadalom ... Hanem pogány fölfordulás van ám még most is a belső udvaron, folyik a hurcolkodás még az ünnepi tolongásba is ...
GERGELY *figyel.* Vigyázz! Valaki becsapta lenn a toronyajtót ... Talán ő?! ... Siess vissza a kocsikhoz ... hozd ki őket a torlódásból ... ha máskép nem megy, kapd magad mellé Andriskát és vágtass ide lóhalálába ... Legalább ő legyen itt, míg nem késő. Erre menj ... már hallom a lépését ... siess ... *A fülkében fölnyitja az ajtót s Csépánt kituszkolja.*
CSÉPÁN Isten áldja, Gergely uram ... hozom az úrfit ebbe a szempillantásba. *El.*

MÁSODIK JELENET.

Gergely, Kelemen.

KELEMEN *bejön a jobboldali ajtón.* Te itt vagy? Nem voltál a létánián?
GERGELY Nem. Bocsáss meg érte, nem bírom nézni ezt a sok vidám népet.

KELEMEN Te sem?... *Szünet.* Hogy újjonganak! Tedd be az ablakot. *Gergely behúzza rajta a vastag függönyt.*

GERGELY Nem csuda, ha örülnek ... kész a váruk, megótalmazza őket vésztül, vihartul ...

KELEMEN Meg. *Szünet.*

GERGELY *kitekint az ablakfüggöny mögött.* Milyen kicsinynek látszik innen a zászló az öreg torony ormán. Aligha volt még magosabban. Most már jöhetnek Kapolcs nyilasai... ezeken a falakon még a katapulták se fognak ...

KELEMEN Nem. Áll már a vár. A híres vár. Áll minden tornya, minden bástyája. Mindétig áll, úgy, ahogy akartam.

GERGELY *sóhajtva:* Áll. Nagy ára volt. Krisz ... *A többit elnyeli, mintha megbánta volna.*

KELEMEN *erősen, nyugodtan:* Csak mondd ki bátran a a nevét. Félsz tőle? Én szeretem hallani. Úgy hallik, mintha mázsás harang szólna, mintha — lélharang szólna, — szólítana! Csak mondjad! Kétszer újult meg azóta a hold, hogy így hallgatom. Kemény lehet a szívem ... nem szakadt belé ... De most már csak mondjad, most már szívesen hallgatom ...

GERGELY *csendesen:* Elkészültél.

KELEMEN Kellett. Akartam. Én akartam. Mert nem ők kényszerítettek rá, mikor az eskümhöz kötöttek. Ne hidd! Nagyobb, dühösebb volt az é n vágyam, amelyik azt akarta, hogy Déva vára fölépüljön. És mégis ... *Szünet; sóhajt.* A többiek se voltak ott az ünnepi létánián. A zászlót még Adorján mester tűzte föl, — de aztán eltüntek, mintha a föld nyelte volna el őket, mind, egy szálig. Úgy mentek el, egy engesztelő szó nélkül ... tán azt is írigyelték tőlem, hogy meglássam a szabadulás örömét a szemükben. Nem

voltak ott az oltárnál ... pedig csak őket kerestem ... a gyűlölködő pillantásukat ... de nem láttam ... és akkor egyszerre mintha boros mámorból ébredtem volna, hirtelen olyan boldogság töltötte be a szivem ... Hiszen ha ők nincsenek már itt ... akkor én is mehetek ... Hiszen én csak azért siettem, hogy elérjek valahová ... Alig vártam a létánia végét, szerettem volna kirohanni a templomból, az ünneplő nép közül ... János pap beszélt ... nem tudtam figyelni a szavára, de a hangja olyan szépen zengett, — a kóruson a fiuk éneke is olyan volt, mint az angyalok hangja, — olyan megnyugtató, — hivogató ... *Nagy melegséggel:* Elkészültem, Gergely! *Megöleli, kis szünet. Aztán nyilik a jobboldali ajtó s belép Zuborgány felkötött karral, bepólyált fejjel.*

HARMADIK JELENET.

Előbbiek, Zuborgány.

ZUBORGÁNY Adj' Isten, nagyuraimnak.

GERGELY Zuborgány? Hogy kerülsz ide?

ZUBORGÁNY Kelemen uramhoz jöttem ... *Fúj.* De sok foka van ennek a garádicsnak ...

KELEMEN Mi járatban vagy?

ZUBORGÁNY Izenetet hoztam az uramtól.

KELEMEN Máté birótól? *Feljajdul, ökölbe szorul a keze.*

ZUBORGÁNY Tőle. Az utolsó izenetet.

KELEMEN *komoran:* Mit akar?

ZUBORGÁNY Mán semmit. Most mán nagyon csendes ember lett belőle. Isten nyugosztalja!

KELEMEN Meghalt? *Nagyon izgatott.*

ZUBORGÁNY Meg ... Csak most birtam ideérni ...

négy napig feküdtem vérbe-fagyva az Ompoly parton ... ott temettük el őt is, a Korlátkői mezőn ... kilenc besenyő-nyíl volt a testében ... három a torkát verte át ...

KELEMEN Meghalt ... *Elborulva leül egy karosszékbe, a továbbiakban már alig figyel Zuborgány szavára.* Hála neked, Uram, hogy ezt a terhet is levetted a vállamról!

GERGELY *Zuborgányhoz:* De hát hogy történt? Szólj!

ZUBORGÁNY Két hónapja, — egy keddi napon, — mikor az a szörnyű vihar volt, — berontott hozzám. A vár felől jött, — gyalogszerrel, véresen, — a lova nyakát szegte az úton ... Eszeveszetten rámordított, hogy nyergeljek ... Még az éjjel beértünk Gyulafejérvárra. Ott beállt a vajda seregébe ... most ötödnapja osztán meggyüttek a besenyők. Az Ompolynál vót a csata ... Mielőtt megütköztünk vóna, bíró uram elhívatta a vajda diákját, levelet íratott vele ...

GERGELY Mifélét?

ZUBORGÁNY Az imént adtam át az első tanácsúrnak. Neki szólott.

GERGELY És az izenet?

ZUBORGÁNY Az ám ... nagyon a lelkemre kötötte pedig. Kelemen uramnak izent utoljára, hogy beszéltem vele ...

KELEMEN Nekem? ...

ZUBORGÁNY Köszöntését küldte Kelemen úrnak. Aszonta, mikor a kürtöt először megfújták: Zuborgány, — aszonta, — elmégy Kelemen mesterhez és megmondod neki, hogy bocsásson meg, amiért tőrt vetettem az útjába ... megbántam, százszor is megbántam ... keseredett szívvel sajnálom ... Bocsásson meg érte! Igy izente!

KELEMEN *érdeklődve hallgatja, aztán elfordul csendesen:* Isten bocsássa meg a bűneinket!

GERGELY Mást nem szólott?
ZUBORGÁNY Semmit. Csak sarkantyúba kapta a lovát s úgy, sisak, páncél nélkül nekirontott a legsűrűbb nyílzápornak ... Mintha csak a vesztét kereste vóna, úgy sietett ... A buzogányával egész rendet vágott a besenyők közt, — annyi dógot adott a halálnak, szinte nem is vót ideje öt is lekaszálni. *Megtörli a szemét.* Tennap hajnalba akadtunk rá, mikor elföldeltük a halottakat. *Kinn lábdobogás, egyre fokozódó zaj s mikor Zuborgány elhallgat, kitárul az ajtó. Belépnek a tanácsurak, nyomukban János barát. Kelemen fölkel s eléjük megy. Zuborgányt Gergely kibocsátja a hátsó lépcsőn.*

NEGYEDIK JELENET.

Gergely, Kelemen, tanácsurak, János barát

KELEMEN Mit akartok?
1. TANÁCSÚR Déva város tanácsa hiába várt rád a váravató lakomán. Azért kerestünk föl most, hogy te is részese légy a mi örömünknek. Hiszen tiéd ez az ünnep ...
2. TANÁCSÚR A te dicsőséged zengik a hegedők.
KELEMEN *komoran:* Nem kivántam.
1. TANÁCSÚR Tudjuk, nagyon jól tudjuk. De azt is, hogy mekkora hálával tartozunk neked.
KELEMEN Nem vágytam hálálkodó szóra.
1. TANÁCSÚR Mégis ... most, hogy készen áll Déva vára és máris megállította a dúló pogányhadat, most csudáljuk és köszönjük a te bölcs jövőbe látásod ... törhetetlen akaratod ... és ... és ... azt a kemény áldozatod is, amit értünk hoztál ...
KELEMEN Ti értetek? ... Mit tudjátok ti azt!? *Elfordul.*
JÁNOS BARÁT Kelemen kömíves! Sok út vezet a

világba, emberek útjai; de mindegyik elvezet egyszer az Úrhoz, aki megcsókolja a legsajgóbb sebet is, megbocsát a legnagyobb bűnösnek is. Vannak, akik pártot ütnek az Isten ellen s a lehetetlent kisértik ... de a kétségbeesés órájában megérzik az Ő vigasztaló ölelésének melegét ...

KELEMEN *kiegyenesedik, határozottan:* Tévedsz, János pap. Én nem szorultam vigasztaló szóra.

JÁNOS BARÁT A hatalmasok gőgjét megalázza az Úr.

KELEMEN Nyugodt vagyok.

1. TANÁCS ÚR *babonás félelemmel:* Rettentő erős vagy, Kelemen ...

2. TANÁCSÚR Több vagy mindnyájunknál ...

KELEMEN Ember vagyok, aki elvégezte a dolgát.

1. TANÁCSÚR Első ember. Ezért tesszük le jövendőnk sorsát a kezedbe. Itt ez az irás ... Zuborgány hozta ... tanúskodik Ijjas Máté haláláról ... Ő maga iratta, mielőtt rohamra ment a csapatával ... Azért jöttünk, hogy a köszönő szó mellé tisztes kérést is kössünk ... a legtöbbet adjuk neked, amit adhatunk ... légy első embere ennek a népnek, amelyet megmentettél a pusztulástól ... légy igaz biránk és vezére a hadaknak.

KELEMEN Köszönöm ... nem kell ... semmi méltóságra nem vágytam. Amire igérkeztem, azt megtettem, befejeztem. Igy van?

1. TANÁCSÚR Igy, de ...

KELEMEN Akkor hát nincs többé dolgunk egymással. Nem tettem többet, mint amit vállaltam.

JÁNOS BARÁT Az alázatosság gőgjében a sátán szól ... *Szünet.*

KELEMEN Jó mulatságot kivánok a nemes tanácsnak. *Menni készül.*

1. TANÁCSÚR Nincs hát több szavad hozzánk? Ez az utolsó?

KELEMEN Ez.

1. TANÁCSÚR Akkor hát csak a munkád díja van még hátra. *Erszényt von elő.* Ötszáz arany. Leolvassam?

KELEMEN Oszd szét a kőmívesek közt. Nekem nem kell.

1. TANÁCSÚR De azok elszéledtek ... szó nélkül eltüntek ... hol találjuk meg őket? ...

KELEMEN Akkor add oda a templom szegényeinek...

JÁNOS BARÁT Amit a templomnak adnak, az a lélek orvossága. Menjünk testvéreim! *Elmennek.*

TANÁCSURAK Jó éjszakát! *Kelemen összefont karokkal néz a távozók után s mikor az utolsó betette az ajtót*

KELEMEN *csendesen:* Jó éjszakát! *Szünet.*

ÖTÖDIK JELENET.

Kelemen, Gergely.

KELEMEN Te nem mégy velük, Gergely?

GERGELY Ha megengeded ... melletted szeretnék maradni ezen az éjszakán.

KELEMEN Hadd ... Ez az éjszaka legyen egészen az enyém. Az első pihenőm az utolsó munka után. Mert ez az volt.

GERGELY Az utolsó? Ki látja a maga útját előre? Amit a holnap hoz, senki sem tudja.

KELEMEN Én tudom. Semmit se hoz a holnap már ezután.

GERGELY Ej, hiszen van még más hegytető is, építhetsz még más várat is ... múló esztendőkkel megnyugszik a lelked.

KELEMEN *keserűen:* Magad se hiszed ... Déva vára után mit épithetnék én még hatalmasabbat? Hát maradt még valamim, amit föláldozhatnék? Valami emberfölötti, ami pótolja a gyengeségemet? Vagy szálljak alá lépésről-lépésre, sárkunyhókat rakni?! Nekem már nincs dolgom. Semmi.

GERGELY Kelemen, zokon ne vedd a szómat, de úgy érzem ... beszélnem kell róla, Krisztináról. — — Miatta gyötröd magad halálra, — pedig ő nem gyülöl, — tudom, — ha lehunyom a szemem, látom, — szeliden jön elém, csupa megnyugvás, — olyan, mint mikor elköltözött tőlünk ... Most is csak így látom ... nem változott semmit ...

KELEMEN *feljajdul.* De én ... én nem látom! ... Nem láthatom még álmomba se! Soha! Az eszemet agyonkinzom, hogy varázsolja elém, csak egy pillanatra ... Nem, nincs seholse ... engem nem keres fel! Csak azt érzem, hogy hiányzik ... Az alakja ködbe vész előttem! ... Gergely ... én nem látom az orcája szinét ... szőke hajának aranya nem csillog már a szemembe, hiába hunyom le ... csak annyit tudok róla, hogy: volt ... egyszer volt! ... Ahová nézek mindenünnen csak ő hiányzik. Sose lesz többet egész a világ, egy hely mindig üres marad benne! ... Még a pillantását se látom többé, ahogy halálos útjára ment; nem hallom az utolsó szavát, a sóhajtását ... Üres az én váram, Gergely, akárhogy is tele van emberekkel, akik az én dicsőségemet zengik!

GERGELY Ha megbántad ... ha rágondolsz ... ő megbocsát ...

KELEMEN Még az Isten bocsánata se kell nékem! Ha elölről kezdhetném, megint csak így tennék. Nem tehetnék másként most se! Mindenkinek ki van szabva az útja, — lásd, én várat akartam épiteni és börtön lett belőle. Nyomja

a mellemet a kő, fojt a sötétség, — hiába, — a kapuja zárva lesz előttem örökre!

GERGELY Szegülj ellene kemény akarattal . . .

KELEMEN Hiába!

GERGELY Te, aki olyan kegyetlenül erős tudtál lenni, most gyáván megfutsz a lelked rémképei elől?

KELEMEN Nem azok elől. Azokat én nem is érzem. Engem nem furdal bűntudat. Hiszen ha megszenvedhetnék azért, amit tettem, hiszen ha meg tudnám bánni — ?! . . . A gyötrelem is cél, az is irányt mutat, az is életet jelent . . . De én semmit se érzek, csak nagy ürességet . . . Az ő lelke csábít, hí, integet . . . azért nem jelenik meg, azért nem mutatja magát előttem, hogy ingereljem . . . hogy utána menjek . . . *Kinn gyenge énekszó.*

GERGELY Van célod . . . volt . . . Hallod kinn a mulatók énekét?! Száz meg száz életet mentettél meg . . .

KELEMEN Egyet elvettem és azt nem adhatom vissza annak, aki kéri, — a fiamnak.

GERGELY *fölújjong.* Oh hát gondolsz még rá is?! — — Hála neked Istenem, — ő itt tart majd, ő, Andriska, a fiad . . .

KELEMEN *elhárítva:* Nem . . . nem . . . Ne is szólj róla

GERGELY Ha itt lenne . . . ha láthatnád . . .

KELEMEN Nem akarom. Nem tudnék az ő ártatlan, tiszta szép szemébe nézni — nélküle! — Szólni se tudnék a fiamhoz . . . mit mondanék neki, ha kérdené? . . . Nem, — nem! . . .

GERGELY Ha itt lenne veled . . . visszajönne közétek Krisztina is, hogy összeforrassza a szíveteket, hogy megtartson neki téged . . .

KELEMEN Nem akarom! *Szünet.* Nem merem . . . hátha . . . megállítana az utamon . . . Nem szabad rágondol-

nom ... Siessünk Gergely, még ezt, csak ezt az egyet akarom ... Nem kértem soha senkitől semmit ... most is nehezen megy ... de kell ...

GERGELY Szólj, mit tegyek?

KELEMEN Te mindig hív pajtásom voltál ... Lásd, ez a gyerek, Andriska, itt maradt ... mint az anyátlan madárfiók ... most már aztán senkije se lesz ...

GERGELY *rémülten:* Kelemen! Itt hagynád? ...

KELEMEN Ne tartóztass ... gyorsan ... sietni kell ... Két hónap előtt itthagytam már ... azóta csak haldoklás az életem ... az ő utolsó, földöntúli, száz életnél erősebb ereje szállott akkor belém, de csak mostanáig tartott. Most már sietnem kell ...

GERGELY *könyörögve:* Kelemen!

KELEMEN Ne szólj! Azt akarom csak ... hallgass rám ... ha a fiam ... Andriska ... egyszer megnövekszik ... és magosba vágyik ... ha hegytetőre vágyik ... parancsolj neki, mintha apja lennél ... ne engedd ... ha ... *Kitörve:* Ej, mégse! ... Nőjjön csak úgy, mint a fenyő a sziklán, a maga kényére ... mint az apja! ... Nekem se parancsolt senki, hiába is akart volna ... te se állj az utjába! Ki tudja megállitani a hegyről gördülő sziklát, aki megirigyelte a sas szárnyát?! Azt hiszi, röpül ... pedig csak zuhan ... De ne bántsd mégse, biztasd inkább, segitsd, ha fölfelé néz ... beszélj neki rólam, mondd, hogy én is ilyen voltam és — nem bántam meg! ...

GERGELY *zokog.* Kelemen!

KELEMEN Ne sajnálj! Ha tudnád, milyen magosan állok most, irigyelnél ... Magosan, mint ez a torony, amin a felhők pihennek. *Szétnyitja az erkélynyilás függönyét, kinéz.* Magosan, legfölül, ahonnan messze látok, tisztán látok, *boldogan:* ahonnan már senkit se látok, semmit se látok ...

GERGELY *kezét tördelve, az ajtó felé figyel.* Istenem, későn jön ...

KELEMEN Semmit se akarok már. Olyat érzek, mint az Isten a hetedik napon ...

GERGELY Csak örülni nem tudsz annak, amit teremtettél.

KELEMEN Ő is csak az emberek kedvéért örült ... de én?!... Nincs itt az, akinek épitettem, aki boldogan tapsoljon, hogy az ura cifra játékot faragott neki kőből ... Ő nem érezhet már semmi örömet, hát én se érezzek, ahogy a kő nem érez semmit, ha a falba rakták. Tél hidege jöhet, nyár heve ömölhet, nem érez föl rá a szivem, néma marad, mozdulatlan, mint a kő, mint a halott, akit sirba tettek. *Egészen szétcsapja az erkélynyilás függönyét.* Gergely! Ne válj meg soha a váramtól, az ő sirhalma ez ... ápold ... virággal ékesitsd ... őrizd meg az emlékét! ... És most menj!

GERGELY *növekvő lázas indulattal:* Kelemen! de mégis... ha életre keltené valaki ... ha idejönne ... ha megláthatnád, — Istenem, még nem késő! *Kirántja a hátsó ajtót, lekiált:* Andriska, Andriska! *Boldog sikoltással:* Itt vannak!...

HATODIK JELENET.

Előbbiek, Csépán, Andriska, majd Judit.

CSÉPÁN *karján Andriskával, lihegve fut föl a csigalépcsőn.* Itt vagyunk ... meggyüttünk, nagyuram ...

KELEMEN *nézi, megrázkódik, mintha fölébredne, aztán felújjong.* Andriskám, én édes kis gyerekem! *Elkapja, összecsókolja.*

ANDRISKA *öleli.* Apámuram! ...

KELEMEN De soká maradtál el ...

ANDRISKA Én is régen láttam már kigyelmedet... *Gergely elküldi Csépánt, az boldogan bólogat és az ajtó felé int, ahol feltűnik Judit alakja. Gergely hozzárohan, elmennek.*

KELEMEN *csókolja a fiát. Szünet.*

ANDRISKA Apámuram!

KELEMEN Mi kell, gyerekem?

ANDRISKA Mink most már mindig itt maradunk ebbe a nagy kőházba?

KELEMEN Nem mindig, — csak most... egy ideig.

ANDRISKA És... és az édes is idejön addig?

KELEMEN Talán... idejön. Hogyne jönne, persze hogy idejön. *Leteszi a gyereket a medvebőrös heverőre s mellé ül.*

ANDRISKA Elhoztuk a szép ruháit... vasas ládákba raktuk... szegény édes!... Nem vitt magával semmit, mikor elment.

KELEMEN Semmit. *Szünet.* De varratott újat magának...

ANDRISKA Pedig apámuram csak a régiben szerette látni, a kék ruhájában...

KELEMEN Igen, — igen, fiam. *Szünet.* Nem éheztél meg az úton?

ANDRISKA Ettünk ott eleget.

KELEMEN Álmos vagy tán?

ANDRISKA Nem a. Aludtam, a Sára az ölébe vett...

KELEMEN Itt is jó alvás esik. Majd betakarlak... nézd, milyen jó meleg ez a takaró. *Lefekteti a heverőre.*

ANDRISKA Az édes is ilyennel takarózik most?

KELEMEN Ilyennel, fiam. *Felugrik, izgatottan járkál.* Istenem, segíts!

ANDRISKA *felül.* Apám!

KELEMEN *nem hallja.*

ANDRISKA Apám! *Kelemen ránéz.* Apám, édes apám, mondja meg igazán, hová lett, hova ment az én édes anyám?

KELEMEN Hadd el, fiam . . . hadd el . . . haza jő reggelre . . .

ANDRISKA Judit néném is úgy mondta . . . s mégis ha reggel eljöve, — az én édes anyám csak haza nem jöve . . .

KELEMEN Hadd el fiam . . . hadd el. Majd megjő nemsokára . . .

ANDRISKA Ha elalszom: hazajön. Csak azután megy mindig el, ha fölébredtem.

KELEMEN Aludj hát, kis fiam . . .

ANDRISKA Mondja előbb apámuram az éccakai imádságot: Én Istenem, vigyázz reám . . .

KELEMEN *megrendülve:* Miatyánk, ki vagy a menynyekben . . .

ANDRISKA Az édes nem igy mondta . . .

KELEMEN *kétségbeesetten:* Aludj . . . aludj csak, fiam . . . *Szünet.*

ANDRISKA Az édes talán nem is tudja, hogy mink már itt vagyunk? Hogy talál majd ide?

KELEMEN Tudja ö az útat a kis fiához . . . Reggelre itthon lesz.

ANDRISKA Ugy-e biztosan itthon lesz? Sietek is aludni, hogy hamarább megvirradjon. *Lefekszik, behunyja a szemét.*

KELEMEN Aludj, aludj kicsim! . . . Úr Jézus, légy velem! . . . *Szünet.*

ANDRISKA Apámuram, nem tudok aludni . . . mért nincs itt most az édes, hogy meséljen . . . tennap ott volt az ágyamnál . . . mindennap ott volt . . . mesélt . . . de most nincs itt. Nem mesél . . . nem hallom . . . Haragszik rá, apámuram?

KELEMEN *felnyög:* Én ... én kergetem el! ... Aludj kicsi szentem.

ANDRISKA Meséljen hát apámuram.

KELEMEN *leül mellé.* Mit meséljek?

ANDRISKA Szép mesét. Amilyet azelőtt, mikor még otthon voltunk mind a mi igazi házunkban ...

KELEMEN Hol volt ... hol nem volt ... *Eltakarja az arcát.* Egy szót adj Úristen, ami összehozzon vele!

ANDRISKA Meséljen ... apámuram ...

KELEMEN Hol nem volt ... mit, mit meséljek, mikor csak egy, egyetlen egy mese zúg a fejemben untalan ...

ANDRISKA *félálomban:* Meséljen ...

KELEMEN Ez a mese ... ez hajt el innen ... ez áll közöttünk, gyerekem ... *Maga elé mormolja:* Hol volt, hol nem volt ... *A mélyből hirtelen felhangzik a boszorkány éneklő, mesélő kiáltása.*

ÁBRÁNNÉ HANGJA Tizenkét kőmíves összetanakodék, magos Déva várát, hogy fölépítenék ...

KELEMEN *rémülten felugrik.* Ne ... ne hallgasd ezt a mesét fiam, gyerekem!

ANDRISKA *fölijed.* Mit? ... nem hallom ... hiszen nem is mesélt még apámuram ...

ÁBRÁNNÉ HANGJA Amit raktak délig, leomlott estére ...

KELEMEN Ne hallgass oda ... szél süvít a tornyon ...

ANDRISKA Nem hallom ... Apámuram tréfáz ...

ÁBRÁNNÉ HANGJA Tizenkét kőmíves azt a törvényt tette, kinek felesége legelébb jő ide ...

KELEMEN *betakarja, megöleli.* Aludj csak, Andriskám.

ANDRISKA Félek ... Apámuram, miért haragszik rám? *Sírni kezd.*

KELEMEN *kétségbeesve:* Nem haragszom, fiam . . . aludj csak . . .

ÁBRÁNNÉ HANGJA Szép gyöngén fogjuk meg, vessük bé a mészbe . . .

KELEMEN *fojtott hangon, nagy áhitattal:* Bosszúálló isten, tépd ki a nyelvét, állítsd meg a szavát, hogy ez az ártatlan meg ne tudjon semmit . . . *Szünet.* Bocsásd meg, hogy megállottam egy pillantásra, — sohse mertem még ilyen nagyot. A szolgád vagyok már Isten, porban csúszó féreg . . . *A gyerek fölé hajlik, az alszik már.* Aludj fiam! Én most . . . megyek . . . az édes anyád után . . . *Vigyázva megcsókolja. Elfojtott zokogással:* Az édes anyád megtalálom . . . mindjárt . . . mindjárt, én kicsi fiam! *Már az ablaknál van, féllábbal kilép az erkélypárkányra.*

HETEDIK JELENET.

Előbbiek, Gergely, Judit.

GERGELY *futva jön be Judittal:* Kelemen! . . . Nem . . . nem szabad . . . A magasságos Istenre! . . .

KELEMEN *suttogva, Andriskára mutat.* Vigyázzatok rá, — maradjatok mellette . . . Csendesen, — alszik, — ne ébresszétek fel azt . . . aki aludni akar . . . *Leveti magát a mélységbe.*

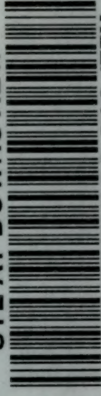
JUDIT *egy sikoltással leroskad a heverő mellé.* Kelemen . . . bátyám . . .

GERGELY *megrendülve hajlik le hozzá, aztán fölegyenesedik s mereven néz maga elé. Hosszú szünet után:* Ki tudja megállitani a görgő sziklát, amelyik azt hiszi, hogy repül?! . . .

Függöny.

Világosság könyvnyomda rt.
Budapest

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 16 12 07 05 004 3